

UiT Norges arktiske universitet

Det juridiske fakultet

Småkravsprosessens saksbehandlingsregler og det materielle sannhets prinsipp

Saksforberedelsen i småkravsprosessen sett i lys av det materielle sannhets prinsipp

Marte Finstad

Masteroppgave i rettsvitenskap, JUR- 3902, desember 2022

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema	1
1.2	Problemstilling.....	2
1.3	Avgrensninger	4
1.4	Metode	5
1.5	Veien videre.....	6
2	Småkravprosessen anvendelsesområde	7
3	Det materielle sannhets prinsipp	12
3.1	Begrepet sannhet.....	12
3.2	Nærmere om det materielle sannhets prinsipp	15
3.2.1	Målet om sanne domspremisser	16
3.2.2	Korrekt anvendelse av gjeldende rett	19
3.3	Prinsippets vekt og betydning.....	20
4	Småkravprosessens regler for saksforberedelsen	23
4.1	Innledning	23
4.2	Selvprosederende parter	24
4.3	Planmøte	25
4.4	Kommunikasjon mellom partene.....	29
4.5	Preklusjon	31
4.5.1	Preklusjon av bevis etter tvl. § 10-2 tredje ledd.....	32
4.5.2	Preklusjon av prosesshandlinger etter tvl. § 16-6	35
4.6	Avslutning av saksforberedelsen	39
4.7	Sluttinnlegg.....	43
5	Saksforberedelsen i lys av det materielle sannhets prinsipp	45
5.1	Hvordan legger saksforberedelsen til rette for materielt riktige avgjørelser?	45
5.2	Kan saksforberedelsen forbedres?	48

Kildeliste	50
------------------	----

1 Innledning

1.1 Tema

Reglene om småkravsprosessen trådte i kraft 1. januar 2008 som et eget prosesspor i norsk sivilprosess. Lovgiver ønsket et tosporet system, da man så tendensen til at saker med en verdi under 125 000 kr, ikke ble bragt inn til domstolene.¹ For saker om mindre verdier opplevdes domstolsprosessene særlig tidkrevende, og sakskostnadene var betydelige.² Det førte ofte til at partene ikke så seg tjent med å anlegge sak for domstolene, da tidsbruken og sakskostnadene ikke var proporsjonal med verdien på tvistegjenstanden.

En forutsetning for at borgerne skal bringe tvistene sine inn for domstolene er at rettsprosessen ikke blir for kostbar.³ Dersom en sak er dyr og krever mye ressurser kan en part reelt sett bli avskåret fra å håndheve sine rettigheter. I så fall anses domstolsadgangen mer formell, enn reell. Ved innføringen av småkravsprosessen var det nettopp dette som var siktemålet til lovgiver, å gjøre domstolene mer tilgjengelig for småkravsinnhavere.⁴

At borgerne har en reell domstolsadgang som sørger for at borgerne anlegger tvister for domstolene er i samfunnets interesse. Det er den beste måten å sørge for at de materielle reglene gjennomføres i tråd med lovgivers intensjoner.⁵ Småkravssaker er ofte knyttet til særlige rettsfelt, som for eksempel forbrukervern.⁶ Da kan saker som ikke får en tilfredsstillende rettslig avklaring medføre en risiko for at de materielle regler ikke blir respektert eller fulgt opp slik loven tilsier.⁷

Videre vil en formell domstolsadgang ha en negativ virkning for partene i en sak. Dersom partene ikke bringer tvisten inn for domstolene blir saken stående uavklart, som kan bidra til mer konflikt mellom partene.⁸ En reell domstolsadgang kan bøte på dette problemet.

---

¹ NOU 200: 32 A Rett på sak s. 337.

² Christina Jensen, *Småkravsprosess: Funksjoner og virkemidler*, Gyldendal (2021) s. 33.

³ Jens Edvin A. Skoghøy, *Tvisteløsning*, 4 utgave universitetsforlaget (2022) s. 537.

⁴ NOU 2001: 32 A s. 335.

⁵ NOU 2001: 32 A s. 127-128.

⁶ NOU 2001: 32 A s. 128.

⁷ NOU 2001: 32 A s. 128.

⁸ NOU 2001: 32 A s. 128.

I tillegg til at prosessen ikke må være for kostbar, er det en forutsetning at samfunnet har tillitt til at domstolene kan avsi avgjørelser som er materielt riktige.⁹ Dersom samfunnet ikke har tillitt til at domstolene fatter materielt riktige avgjørelser, kan ikke borgerne benytte seg av rettssystemet for å få saken sin overprøvd.

Det er saksbehandlingsreglene i småkravsprosessen som skal legge til rette for at prosessen er effektiv og proporsjonal med tvistesummen. Videre er det også saksbehandlingsreglene som skal legge til rette for at retten treffer materielt riktige avgjørelser. Derfor er det interessant å se nærmere på de reglene som regulerer den saksforberedende fase.

1.2 Problemstilling

Oppgavens problemstilling er å vurdere i hvilken utstrekning saksbehandlingsreglene i småkravsprosessen legger til rette for det materielle sannhets prinsipp.

Småkravsprosessen skal være en rimeligere prosess for partene enn ordinær domstolsbehandling. På denne bakgrunn er prosessen for småkravssaker gjort mer effektiv, og for å oppnå en effektiv prosess er saksbehandlingsreglene utformet med sikte på proporsjonalitet. Det innebærer at sakskostnadene for prosessen skal være proporsjonale i forhold til verdien på tvistegenstanden.¹⁰

I 2020 ble grensen hevet for hvilke krav som skal behandles etter småkravsprosessen. Grensen ble doblet fra 125 000 kr, til 250 000 kr.¹¹ Bakgrunnen for hevingen var både den generelle prisveksten i samfunnet, samt at lovgiver så at sakskostnadene for saker med en verdi rundt 200 000 kr ble høyere enn det tvistesummen var etter behandling i allmennprosessen.¹²

Etter hevingen av grensen ble det i forarbeidene uttalt at man forventet at ca. 40% av alle saker som bringes inn for tingretten vil bli behandlet etter småkravsprosessen.¹³ Som følge av

---

⁹ Skoghøy, *Tvisteløsning* (2022) s. 537.

¹⁰ NOU 2001: 32 B Rett på sak s. 763.

¹¹ Prop. 133 L (2018-2019) Endringer i tvisteloven (verdigrænse) s. 36.

¹² Prop. 133 L (2018-2019) s. 20.

¹³ Prop. 133 L (2018-2019) s. 21.

endringen skulle presumtivist flere saker enn tidligere behandles etter reglene i småkravsprosessen, hvor det er et større fokus på effektivitet, enn tidligere.

En slik utvidelse av anvendelsesområdet kan føre til at saker om større verdier og mulig mer kompliserte problemstillinger blir behandlet etter småkravsprosessens regler. Det må dermed vurderes om småkravsprosessens saksbehandlingsregler legger til rette for at de tvister som nå behandles etter småkravsprosessen, får et resultat som er materielt riktig basert på en forsvarlig behandling.

Lovgiver har ved utformingen av reglene for småkravsprosessen gitt hensynet til proporsjonalitet betydelig gjennomslag.¹⁴ På den ene siden er det nødvendig med en proporsjonal prosess, for å holde sakskostnadene lave. Risikoen med at man i for stor grad fokuserer på at prosessen skal være effektivitet og rimelig, er at forventningene til at avgjørelsen skal få et materielt riktig resultat ikke blir oppfylt, samt at det faktiske resultatet ikke blir materielt riktig. På lang sikt kan det få uheldige konsekvenser for tilliten rettssystemet har i samfunnet.

Derfor er det viktig at saksbehandlingsreglene kan balansere det materielle sannhets prinsipp og hensynet til effektivitet og proporsjonalitet. At avgjørelser skal få et materielt riktig resultat er et av de sentrale formålene innenfor prosessretten, og dermed også et sentralt mål innenfor småkravsprosessen.¹⁵ Prinsippet innebærer at man ønsker at flest mulige avgjørelser som treffes av domstolene skal få et materielt riktig resultat.

Forenklet kan man si at en tvist får et materielt riktig resultat dersom det faktum domstolen legger til grunn stemmer overens med de faktiske omstendighetene i saken, samt at domstolen har anvendt gjeldende rettsregler korrekt i den konkrete sak.¹⁶ En mer grundig gjennomgang av hva som menes med materielt riktige avgjørelser blir redegjort for i kapittel 3.

Prinsippene om effektivitet og proporsjonalitet kan ofte havne i konflikt med det materielle sannhets prinsipp under behandlingen av småkravssaker. Det er derfor interessant å se på

---

¹⁴ NOU 2001: 32 A s. 337.

¹⁵ Skoghøy, *Tvisteløsning* (2022) s. 537.

¹⁶ Magne Strandberg, *Beviskrav i sivile saker*, Fagbokforlaget (2012) s. 172.

hvordan lovgiver har valgt å foreta denne avveiningen ved utformingen av saksbehandlingsreglene.

Særlig interessant er det etter at grensen for hvilke krav som skal behandles etter småkravsprosessen ble hevet i 2020. Det kan tenkes at konflikten mellom hensynene til et materielt riktig resultat og effektivitet kan oppstå oftere, da det er flere saker med større verdier og muligens mer kompliserte problemstillinger som nå behandles etter reglene i småkravsprosessen.

Videre har man sett at prisnivået i samfunnet øker betydelig, særlig på nødvendige varer som strøm, mat og drivstoff. Renten har også blitt hevet flere ganger det siste året, som fører til at lån blir dyrere. Norge har en befolkning hvor mange privatpersoner har en stor gjeld, særlig tilknyttet bolig.¹⁷ Det kan derfor tenkes at privatpersoner blir mer oppmerksomme på hvordan pengene brukes, og at privatpersoner vil verne mer om de verdiene man har.

Sett i lys av de siste års økonomiske utvikling, vil et beløp opp mot 250 000 kr for enkelte kunne bety enda mer i dag enn for kun 2-3 år siden. Den økonomiske utviklingen kan medføre at småkravssaker få økt betydning, og fokuset på at avgjørelsen som treffes blir materielt riktig kan tenkes å øke.

1.3 Avgrensninger

I oppgaven vil kun ta for seg reglene for saksforberedelsesfasen i småkravsprosessen. For småkravssaker blir sluttbehandling avholdt på 2-3 timer.¹⁸ Med så knapp tid til sluttbehandling, kan det antas at den største effektivitetsgevinsten å hente på saksforberedelsesstadiet.

Videre har saksforberedelsen som formål å fremskaffe et så godt grunnlag som mulig til sluttbehandling.¹⁹ Det er under den forberedende fase man kan sørge for at avgjørelsesgrunnlaget får frem de faktiske omstendighetene ved en sak, som vil bidra til et

---

¹⁷ Statistisk sentralbyrå «kredittindikator» 23. september 2022. <https://www.ssb.no/bank-og-finansmarked/finansielle-indikatorer/statistikk/kredittindikator> [sist lest 18.10.22].

¹⁸ NOU 2001: 32 B s. 342

¹⁹ Skoghøy, *Tvisteløsning* (2022) s. 644.

materielt riktig resultat. Oppgaven er derfor avgrenset mot saksbehandlingsreglene for sluttbehandlingen, regler for sakskostnader og reglene om utforming av dom.

De saksbehandlingsreglene som skal vurderes er de som vil kunne påvirke om avgjørelsen som retten treffer får et materielt riktig resultat eller ikke. Nærmere bestemt er det reglene om den skriftlige kommunikasjonen, manglende formell avslutning av saksforberedelse, manglende sluttinnlegg og adgangen til preklusjon av prosesshandlinger under saksforberedelsesfasen som skal vurderes.

De saksbehandlingsreglene som bli vurdert i oppgaven er den skriftlige kommunikasjonen, manglende formell avslutning av saksforberedelse, manglende sluttinnlegg og adgangen til preklusjon av prosesshandlinger under saksforberedelsesfasen.

Er en sak godt tilspisset og konsentrert rundt de sentrale spørsmål i en sak, øker sannsynligheten for at retten treffer et materielt riktig resultat. Det er de nevnte reglene som bidrar til hvorvidt saken er tilstrekkelig tilspisset og konsentrert for sluttbehandling.

1.4 Metode

Oppgaven løses ved anvendelse av alminnelig juridisk metode, slik Skoghøy definerer juridisk metode.²⁰ Den alminnelige juridiske metode innebærer at man finner de relevante rettskilder, deretter utleder slutninger fra de relevante rettskildene. Til slutt skal man vekte slutningene opp mot hverandre for å utlede en rettsregel.²¹

Saksbehandlingsreglene for småkravprosessen er lovfestet i lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (heretter tvl.). Lovens forarbeider gir en grundig redegjørelse for reglene, men begynner å bli gamle. Selv om forarbeidene er 20 år gamle har det vært få endringer i lovteksten, som gjør at forarbeidene fortsatt er relevante ved redegjørelsen for reglene i tvisteloven.

Småkravprosessen er begrenset til tingretten, og ankeadgangen er snever for mange småkravssaker.²² Dermed er det lite høyesterettspraksis for småkravssaker, derfor er det er

---

²⁰ Jens Edvin A. Skoghøy, *Rett og rettsanvendelse*, universitetsforlaget (2018).

²¹ Skoghøy, *Rett og rettsanvendelse* (2018).

²² Tvl. § 29-23 første ledd om at saker under kr 250 000 kr krever samtykke for å slippe inn til ankebehandling.

først og fremst i underinstansene man kan finne rettspraksis for småkravssaker. Det er sjelden at spørsmål knyttet til saksforberedelsen er tema i avgjørelsene, da spørsmål om saksforberedelsen ofte er avklart før sluttbehandlingen starter.

Derfor blir det hovedsakelig lovtekst, forarbeider og noe underrettspraksis som blir anvendt ved redegjørelsen av saksbehandlingsreglene som gjelder i den forberedende fase i småkravprosessen.

Prinsippet om materielt riktige avgjørelser gjelder generelt i sivile saker. Ved redegjørelsen av det materielle sannhets prinsipp vil det dermed bli brukt høyesterettspraksis relatert til allmennprosessen. Prinsippet gjelder også i straffeprosessen og generelle uttalelser fra Høyesterett relatert til straffeprosessen kan ha noe overføringsverdi til hvordan vekt prinsippet anses å ha.

1.5 Veien videre

I kapittel 2 vil det bli redegjort for småkravprosessen anvendelsesområdet, og hva som kan sies å være en «typisk» småkravssak. Gjennomgangen viser hvilke kjennetegn en «typisk» småkravssak kan sies å ha, og hvilke hensyn som ofte gjør seg gjeldende i en småkravssak. Ved vurderingen av om reglene for saksforberedelsen ivaretar det materielle sannhets prinsipp, vil disse kjennetegnene og hensyn være sentrale. Saksforberedelsen må være utformet spesifikt for småkravssaker, og legge til rette for at småkravssaker får et materielt riktig resultat.

Deretter vil det i kapittel 3 gjøres rede for hva det materielle sannhets prinsipp innebærer i norsk sivilprosess, samt hvilken vekt prinsippet har. Det er det materielle sannhets prinsipp saksbehandlingsreglene skal måles opp mot, og derfor vil prinsippet bli redegjort for før saksbehandlingsreglene blir gjennomgått.

Videre i kapittel 4 gjennomgås de saksbehandlingsregler som påvirker hvordan avgjørelsesgrunnlaget for en tvist blir. Det er også inntatt et eget punkt om selvprosederende parter, og hvilke særlige hensyn som bør tas under saksforberedelsesfasen. Deretter vil de ulike reglene for saksforberedelsen gjennomgås.

Til sist i kapittel 5 ser jeg se på hvilken rolle det materielle sannhets prinsipp har i småkravprosessen saksforberedelsesfase, og vurdere i hvilken utstrekning saksbehandlingsreglene samlet sett ivaretar prinsippet.

2 Småkravsprosessen anvendelsesområde

Småkravsprosessen ble innført i Norge i 2008, slik at det er et relativt nytt prosessspor i norsk rett. Anvendelsesområdet for småkravsprosessen fremkommer av tvl. § 10-1. Av første ledd fremgår det at «småkravsprosessen er den ordinære behandlingsformen for små krav i saker for tingretten, med særlig vekt på at behandlingen er tilpasset betydningen av tvisten».

Av ordlyden er det «små krav» som behandles etter denne prosessformen. Av bestemmelsens annet ledd bokstav a følger det at «alle saker hvor tvistesummen er under 250 000 kr» skal behandles etter småkravsprosessen. Det er grensen på 250 000 kr som definerer hva som i utgangspunktet anses som «små krav» etter tvisteloven. Da grensen er oppgitt i kroner er det i utgangspunktet tvister om formuesverdier som behandles etter småkravsprosessen, jf. tvl. § 10-1 annet ledd.

Det første som må avklares i vurderingen om småkravsprosessen skal anvendes, er om en sak omhandler formuesverdier. Spørsmålet vil komme på spissen hvor saken handler om både formuesverdier og ideelle verdier, eller hvor partene er uenige om hva saken anses som. Er det tvil om saken omhandler formuesverdier vil spørsmålet avklares etter reglene i kapittel 17.

Det fremkommer av forarbeidene til tvl. § 17-1 at skillet baserer seg på objektive kriterier, og partenes synspunkter er dermed ikke avgjørende.²³ Ved vurderingen ser man hen til hvilken verdi som er dominerende i saken.²⁴ For eksempel vil et pengekrav typisk bli klassifisert som en tvist om formuesverdier. Skulle det være tvil om hvilke verdier som er dominerende kan partenes egne oppfatninger av saken tillegges vekt.²⁵

Dersom det etter partenes egne synspunkter er uklart om saken omhandler formuesverdier eller ikke, anses saken å omhandle ideelle verdier.²⁶ I så fall skal saken ikke behandles etter småkravsprosessen, men etter allmennprosessen. Saker som omhandler ideelle verdier, er

---

²³ NOU 2001: 32 B s. 809.

²⁴ NOU 2001: 32 B s. 809.

²⁵ NOU 2001: 32 B s. 809.

²⁶ NOU 2001: 32 B s. 809.

unntatt behandling i småkravsprosessen da denne typer saker ofte gjelder mer spesielle eller kompliserte problemstillinger enn det småkravsprosessen disponert for.²⁷

Når det er avklart at tvisten dreier seg om formuesverdier, må verdien på tvistegjenstanden fastsettes. Det følger av tvl. § 17-2 første ledd at det er verdien gjenstanden har på det tidspunkt kravet bringes inn som er avgjørende for hva verdien er. Det er tidspunktet for når kravet bringes inn til domstolen er avgjørende for valg av prosessform. Skulle verdien på tvistegjenstanden overstige 250 000 kr etter saken er bragt inn, er det uten betydning.

Videre av tvl. § 17-2 første ledd annet punktum følger det at for småkravsprosessen gjøres det fradrag for den delen av kravet som er erkjent i tilsvaret. Det innebærer at dersom en part påstår å ha et krav mot en annen på 830 000 kr, og saksøkte erkjenner at kravet er på 600 000 kr vil den omtvistede summen være på 230 000 kr. Saken behandles da etter reglene for småkravsprosess, da den omtvistede summen er under grensen på 250 000 kr.

I tvl. § 10-1 annet ledd bokstav b og c utvides anvendelsesområdet ved at saker med en verdi over 250 000 kr og saker med ideelle verdier, også kan behandles etter småkravsprosessen. Vilkårene for å tillate denne typer saker i småkravsprosessen er at begge parter må være enig om en slik behandling, saken må være egnet til behandling i småkravsprosessen, og retten må finne det forsvarlig og hensiktsmessig for å gi sitt samtykke.

For noen parter kan behandling etter småkravsprosessen være ønskelig, siden behandlingen er effektiv og sakskostnadene lavere. Selv om begge parter er enige, kreves også retten samtykke til behandling etter småkravsprosess. Retten må foreta en konkret vurdering, hvor blant annet hensynet til proporsjonalitet og om kravet egner seg til en slik behandling får betydning.²⁸ Om en sak er egnet eller ikke vil i stor grad avhenge av hvor mye ressurser saken krever. Særlig kompliserte saker krever ofte mer ressurser enn hva det er rom for i småkravsprosessen.²⁹ Retten bør legge vekt på partenes ønske, men bør likevel unngå å

---

²⁷ NOU 2001: 32 A s. 340.

²⁸ Tore Schei, Arnfinn Bårdsen, Dag Bugge Norden, Christian Reusch m.fl. *Tvistelovens kommentarutgave*, 2 utgave Bind I, universitetsforlaget (2013) s. 355.

²⁹ NOU 2001: 32 B s.763.

beslutte behandling etter småkravsprosess dersom det vil gi en uforsvarlig behandling av tvisten.³⁰

Av tvl. § 10-1 tredje ledd bokstav a og b er det opplistet hvilke saker som er unntatt behandling i småkravsprosessen. Bokstav a og b unntar henholdsvis gruppesøksmål og saker etter spesialprosess for behandling i småkravsprosessen. Unntakene er begrunnet i egne spesialtilpassede regler.³¹

I tvl. § 10-1 tredje ledd bokstav c følger det at indispositive saker også er unntatt behandling. I indispositive saker har ikke partene full rådighet over saken, og det er andre offentlige hensyn som gjør seg gjeldende.³² Retten har i indispositive saker en selvstendig plikt til å sørge for at saken er godt nok opplyst før avgjørelsen treffes.³³ Det kreves mer ressurser fra retten, noe det ikke er rom for i småkravsprosessen.

Til sist er enkelte saker som har verdi under 250 000 kr også unntatt behandling, jf. tvl. § 10-1 tredje ledd bokstav d. Av bestemmelsen følger det at i saker hvor «saken har for en part vesentlig betydning ut over den konkrete tvist» eller «hensynet til forsvarlig behandling nødvendiggjør behandling ved allmennprosess», kan saken unntas behandling etter kapittel 10. Av ordlyden «vesentlig» fremkommer det at terskelen er høy for at unntaket skal komme til anvendelse. Det er også uttalt i forarbeidene at det skal mye til for å gjøre unntak etter tvl. § 10-1 tredje ledd bokstav d.³⁴

Det første alternativet har et vilkår om at saken må ha en «vesentlig» betydning for en av partene «utover den konkrete tvist». Alternativet er ikke særlig aktuelt for private parter, og det er sjelden tvisten får betydning utover den konkrete sak. Mens for bedrifter hvor et spørsmål jevnlig dukker opp i den daglige driften, kan saken få betydning utover den konkrete sak.³⁵ Da gjelder ikke kun behovet for avklaring i den konkrete sak, men tvisten kan

---

³⁰ Tore Schei, Arnfinn Bårdsen, Dag Bugge Norden, Christian Reusch m.fl. *Tvistelovens kommentarutgave* (2013) s. 355.

³¹ Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 83-84.

³² tvl. § 11-4.

³³ tvl. § 21-3 annet ledd.

³⁴ NOU 2001: 32 B s. 763.

³⁵ Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 85.

forekomme igjen mot samme eller en ny part. Dermed kan bedriften ha et behov for en materielt riktig avgjørelse, som vil kunne hindre nye fremtidige konflikter.

Det andre alternativet er at hensynet til en «forsvarlig behandling» tilsier at tvisten skal unntas småkravsprosessen. Er en sak er for kompleks og krever mer tid og ressurser for å få en tilstrekkelig grundig behandling enn det småkravsprosessen kan legge til rette for, skal allmennprosessen benyttes. Hva som inngår i vurderingen, må avgjøres konkret for hver enkelt sak. Det er imidlertid noen vurderingsmomenter som har blitt lagt vekt på i praksis.

Et moment som taler for behandling etter småkravsprosessen er de tilfeller hvor partene langt på vei er enige om faktum i saken.³⁶ Videre taler en tidligere behandling i nemd at saken kan behandles etter småkravsprosessen, da partene er godt kjent med problemstilling og bevisgrunnlag.³⁷ Til sist er det et moment om saken reiser særlige bevismessige utfordringer eller kompliserte juridiske problemstillinger.³⁸ Er det tilfellet burde saken behandles etter allmennprosessen.

Bakgrunnen for disse unntakene kan sees i sammenheng med ideen bak småkravsprosessen; at enkle saker skal behandles enkelt, for å sikre innehavere av småkrav en reell tilgang til domstolene.³⁹ De saker som er unntatt behandling antas enten å være av stor betydning utover den konkrete sak, eller at saken for ressurskrevende til at den får en proporsjonal behandling etter småkravsprosessen.

Sakene som behandles etter småkravsprosessen er ingen likeartet gruppe, men basert på de gjennomgåtte vilkårene for anvendelsesområdet, kan det slutes noen generelle kjennetegn for den «typiske» småkravssaker. Som oftest vil det være tvister med en verdi under 250 000 kr, altså de tvister det for «folk flest» er en risiko for å bli involvert i.⁴⁰

Saker som har kompliserte juridiske spørsmål eller en uoversiktlig bevissituasjon, krever mer ressurser og unntas behandling i småkravsprosessen, selv om de har en verdi under 250 000

---

³⁶ LB-2010-43786 (RG-2010-456).

³⁷ LB-2010-43786 (RG-2010-456).

³⁸ LG-2013-24065, det uttales at unntaket etter tredje ledd bokstav d ikke kommer til anvendelse da saken ikke reiser «særlige bevismessige utfordringer eller kompliserte juridiske utfordringer».

³⁹ Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 83.

⁴⁰ NOU 2001: 32 A s. 337.

kr. Terskelen er imidlertid høy for å unnta saker med en verdi under 250 000 kr, og det behandles også relativt kompliserte saker også etter småkravsprosessen. En lav tvistesum er ingen indikasjon på at tvisten ikke er komplisert. Særlig når verdigrensen er på 250 000 kr, noe som må sies å være en høy grense sammenlignet med andre land.

Ser man til Sverige er grensen for «förenklade tvistemål» halvparten av grunnbeløpet (prisbeløpet).⁴¹ Grunnbeløpet i Sverige er for 2022 på 49 300 SEK, og grensen er da på 24 650 SEK.⁴² Omregnet til NOK (kurs pr. 13.12.22) tilsvarer dermed grensen for småkrav i Sverige 23 854 NOK, noe som er betydelig lavere enn den norske verdigrensen.

Hvis man skal sammenligne med Danmark er den norske grensen også betydelig høyere. I Danmark må tvistegjenstandens verdi være under 50 000 DKK, for at tvisten skal behandles etter «småsagproces». Omregnet til NOK (kurs pr 13.12.2022) tilsvarer dermed grensen for småkrav i Danmark 70.955 NOK.

Sammenlignet med våre naboland er det dermed ikke tvilsomt at verdigrensen på 250 000 kr i Norge må sies å være høy.

---

⁴¹ Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 125.

⁴² Regjeringskansliet, Sosialdepartementet, 23. september 2021, <https://www.regeringen.se/artiklar/2021/09/prisbasbelopp-for-2022-faststallt/> [sitert 05.12.22].

3 Det materielle sannhets prinsipp

3.1 Begrepet sannhet

For å kunne redegjøre hva det materielle sannhets prinsipp innebærer, må først begrepet «sannhet» presiseres. Hva som menes med «sannhet» er et stort tema og har mange ulike svar i filosofien.⁴³ Fokuset i den videre fremstilling er hvordan begrepet «sannhet» skal forstås i norsk sivilprosess.

Formålet med saksbehandlingsreglene er å legge til rette for at de faktiske omstendigheter rundt en sak blir lagt frem for retten. Det vil samtidig være umulig at absolutt alle de faktiske omstendigheter blir lagt frem i hver enkelt sak, og det er derfor en diskusjon i teorien om hva begrepet «sannhet» i sivilprosessen innebærer.

Sannhetsbegrepet kan deles i to kategorier, realistiske sannhetsbegreper og ikke-realistiske sannhetsbegreper. Det realistiske sannhetsbegrepet innebærer at den påstanden det vises til, faktisk stemmer overens med den eksterne virkelighet.⁴⁴ Med den eksterne virkelighet menes de faktiske omstendigheter rundt en sak. Et ikke- realistisk sannhetsbegrep kjennetegnes av at det er noe annet enn en ekstern virkelighet som påstanden viser til, som avgjør om påstanden er sann eller ikke.⁴⁵

Skillet mellom realistiske sannhetsbegrep og ikke-realistiske sannhetsbegrep har mye til felles med skillet som i juridisk teori kalles for materiell sannhet og formell sannhet.⁴⁶ Den materielle sannhet er det som stemmer overens med den eksterne virkelighet, og den formelle sannheten er den sannhet som kan bevises på bakgrunn av det prosessmaterialet som er lagt frem under prosessen.⁴⁷

Et realistisk sannhetsbegrep krever at påstanden som fremsettes faktisk stemmer overens med de faktiske forhold. For eksempel er påstanden «ekornet Snapp har rød nese» sann hvis, og bare hvis, ekornet Snapp faktisk har en rød nese. Ekornet Snapp har rød nese uavhengig av om man har kunnskap om at nesene er rød, eller om man har bevis for at nesene til ekornet

---

⁴³ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 226.

⁴⁴ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 226-229.

⁴⁵ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 227.

⁴⁶ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 227.

⁴⁷ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 244.

Snapp er rød. Et slikt sannhetsbegrep innebærer at det finnes en sannhet, selv om man ikke kan bevise den.⁴⁸

Med en slik definisjon vil altså det eksistere en ekstern virkelighet uavhengig av påstanden, og det er den eksterne virkeligheten som avgjør om påstanden er sann eller ikke.⁴⁹ Flere norske bevisteoretikere har tatt til orde for at et realistisk sannhetsbegrep er nødvendig i norsk rett, da det er sannhet i realistisk forstand uavhengig av påstanden som avgjør om retten treffer en avgjørelse som er materielt riktig.⁵⁰

Det som er problematisk med en målsetning som bygger på et realistisk sannhetsbegrep, er at parter og vitners oppfatning av virkeligheten kan svikte eller være selektiv.⁵¹ Den eksterne virkelighet er ikke noe som er lett tilgjengelig for retten i alle saker. Det medfører at det ikke er mulig å si med sikkerhet om det faktum som blir lagt til grunn i en konkret tvist samsvarer med den eksterne virkelighet.⁵² Denne problemstillingen om hva det er som egentlig gir en rasjonell grunn til å tro at en påstand er sann dersom man legger det realistiske sannhetsbegrepet til grunn, kalles for rettferdiggjøringsproblemet.⁵³

Ikke- realistiske sannhetsbegreper har ikke det samme rettferdiggjøringsproblemet som realistiske sannhetsbegreper. Det mest kjente ikke- realistiske sannhetsbegrepet er det epistemiske sannhetsbegrepet.⁵⁴ Et epistemisk sannhetsbegrep innebærer at det er ulike betingelser som avgjør om en påstand anses som sann eller ikke. Disse betingelsene vil som oftest knytte seg til oppfatninger, meninger, bevis eller diskurser.⁵⁵

På en annen måte kan man si at epistemisk sannhet er forholdet mellom en påstand og bevissituasjonen.⁵⁶ Begrepet formell sannhet er et epistemisk sannhetsbegrep da det er

---

⁴⁸ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 229.

⁴⁹ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 229.

⁵⁰ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 227.

⁵¹ NOU 2001: 32 A s. 458.

⁵² Magne Strandberg «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordeling mellom dommer og parter», *Jussens venner*, 2011 s. 175.

⁵³ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 228.

⁵⁴ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 243.

⁵⁵ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 243.

⁵⁶ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 243.

prosessmaterialet som avgjør om påstanden er sann eller ikke. Dermed er påstanden «ekornet Snapp har rød nese» sann bare hvis bevissituasjonen er slik at påstanden kan bevises.

Spørsmålet videre er hvilket sannhetsbegrep det i norsk rett opereres med. Når man skal treffe en avgjørelse etter norsk sivilprosess benyttes overvektsprinsippet for å avgjøre hvilket faktum som skal legges til grunn i en tvist.⁵⁷ Overvektsprinsippet innebærer at det faktum som blir funnet mest sannsynlig er det som legges til grunn i saken. Ved anvendelsen av overvektsprinsippet stiller man altså krav til at en påstand må bevises eller i det minste godt sannsynliggjøres for å bli lagt til grunn i en sak, og prinsippet bunner dermed i et epistemisk sannhetsbegrep.

I juridisk sammenheng stiller man altså visse krav til at man kan bevise og rettferdiggjøre de påstander man fremsetter. Dersom man kan bevise at påstanden er sann i tilstrekkelig grad, blir påstanden lagt til grunn som en sannhet under prosessen. Det er dermed det epistemiske sannhetsbegrepet, altså en formell sannhet som blir anvendt i norsk prosessrett.⁵⁸

Selv om det kan synes at norsk bevisteori synes å operere med et epistemisk sannhetsbegrep, er likevel det overordnede målet for prosessen at det domsfaktum som legges til grunn stemmer overens med virkeligheten. Det er også en nødvendig målsetning for bevisretten at reglene legger best mulig til rette for den realistiske sannhet, hvis ikke vil bevisretten være meningsløs.⁵⁹

Sannhetsbegrepet i sivilprosessen må altså forstås som et epistemisk begrep, hvor det stilles visse krav til påstanden for å avgjøre om den anses som sann eller ikke under en prosess. Videre i oppgaven vil begrepet «sannhet» forstås som den sannheten som retten finner bevist innenfor det prosessmaterialet som er fremlagt.

---

⁵⁷ Jussi Pedersen og Jens Edvin A. Skoghøy, *Grunnleggende sivilprosess*, universitetsforlaget (2020) s. 289.

⁵⁸ Maria Astrup Hjort, *Tilgang til bevis i sivile saker: Særlig om digitale bevis*, universitetsforlaget (2016) s. 72.

⁵⁹ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 253.

3.2 Nærmere om det materielle sannhets prinsipp

En grunnleggende målsetning for prosessretten er at flest mulig avgjørelser som treffes får et materielt riktig resultat. Prinsippet er en sentral del av lovens individualfunksjon, som er å løse konkrete rettsvister på en korrekt måte.⁶⁰

Det ses hen til to faktorer for hva som avgjør om en avgjørelse blir materielt riktig. Den første faktoren er domspremissene. Hvis domspremissene er sanne, er det nærliggende å anta at avgjørelsen vil bli materielt riktig. Den andre faktoren for at en avgjørelse skal bli materielt riktig er at domstolen legger til grunn en riktig forståelse av de rettsreglene som skal anvendes i den konkrete tvist.⁶¹

Den første faktoren om at domspremissene må være sanne kan utfordres. En dom kan også bli materielt riktig selv om ett eller flere av domspremissene ikke er sanne.⁶² For eksempel kan det være fremlagt to usanne bevis under prosessen, men etter en samlet bevisbedømmelse treffer retten en avgjørelse som fører til at en sann påstand blir lagt til grunn i saken.

Ifølge Strandberg kan man dermed definere «materielt riktig dom» på to forskjellige måter. Første definisjon er; «en dom er materielt riktig hvis og bare hvis alle domspremisser er sanne». Den andre definisjonen er; «en dom er materielt riktig hvis og bare hvis domsvirkningen tilsvarer det domsvirkningen ville blitt hvis dommen bygger på premisser som er sanne, og de materielle rettsreglene er korrekt anvendt på disse premissene».⁶³

Den primære forskjellen mellom disse to definisjonene er at den første viser til domspremissene, og den andre til domsvirkningen. Det er en nær sammenheng mellom domspremissene og domsvirkningen, da domsvirkningen vil avhenge av domspremissenes innhold.

Hvis alle domspremisser er sanne etter den første definisjonen, så blir domsvirkningen med nødvendighet materielt riktig hvis den materielle retten er riktig anvendt og tolket på de sanne

---

⁶⁰ Skoghøy *Tvisteløsning* (2022) s. 537.

⁶¹ Magne Strandberg «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordeling mellom dommer og parter», *Jussens venner*, 2011 s. 173.

⁶² Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 175.

⁶³ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 173.

domspremisser.⁶⁴ Den andre definisjonen legger avgjørende vekt på domsvirkningen, og tillater feil i domspremissene så lenge resultatet blir det samme som om alle domspremissene var korrekt. Med usannheter i domspremissene kan sannsynligheten for et materielt uriktig resultat øke. Det kan også være større sannsynlighet for at den tapende part, ikke vil slå seg til ro med resultatet dersom det er feil i domspremissene.

I den første definisjonen er det ikke tillat med risiko for feil i domspremissene, og det er derfor den definisjonen som gir størst sannsynlighet for at avgjørelsen blir materielt riktig.

Med den første definisjonen er det to betingelser som må være oppfylt for at en avgjørelse skal få et materielt riktig resultat. Den første betingelsen er at sakens faktum må basere seg på virkeligheten og de omstendigheter som faktisk forelå rundt den konkrete sak, altså sanne domspremisser. For det andre må den avgjørelsen retten treffer basere seg på en korrekt forståelse og anvendelse av gjeldende rett.⁶⁵

3.2.1 Målet om sanne domspremisser

Den første betingelsen for et materielt riktig resultat er at domsfaktum må stemme med virkeligheten. Saksbehandlingsreglene har et mål om materielt riktige avgjørelser, og prosessreglene skal gi metoder som leder til et materielt riktig resultat.⁶⁶ Videre vil det vurderes hvordan prosessretten legger til rette for sanne domspremisser i en sak.

I norsk sivilprosess har partene selv ansvar for føring av bevis og hvilke krav som skal behandles, det er derfor en stor grad av partsautonomi i prosessretten.⁶⁷ Det innebærer at det er partene som disponerer over saken, samt at partene har kontroll over sakens innhold, form og om tvisten skal bringes inn til domstolene.⁶⁸ Dermed er det partene som har kontroll over hva domspremissene inneholder. Partenes kontroll over prosessens rammer og innhold blir kalt for forhandlings- og disposisjonsprinsippet.⁶⁹

---

⁶⁴ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 174.

⁶⁵ Magne Strandberg «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordeling mellom dommer og parter», *Jussens venner*, 2011 s. 173.

⁶⁶ NOU 2001: 32 A s. 132.

⁶⁷ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 208.

⁶⁸ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 207-208.

⁶⁹ Pedersen og Skoghøy, *Grunnleggende sivilprosess* (2020) s. 206-207.

Disse prinsippene innebærer at det er opp til partene om tvisten skal bringes inn til retten, hvilke krav som reises, hvilke påstander som blir ført, samt hvilke påstandsgrunnlag som blir lagt frem, jf. tvl. § 11-2 første ledd. Der er dermed partene som setter de ytre rammer for hva som kan behandles i rettsvisten. Videre så kan partene under hele saken inngå forlik, og partsautonomien er sterk under hele prosessen.⁷⁰

Det følger av tvl. § 11-2 annet ledd at det er partene som har det primære ansvaret for bevisføringen i en sak. Retten kan kun føre bevis dersom partene ikke motsetter seg det, jf. tvl. § 11-2 annet ledd annet pkt. At partene har ansvar for bevisføring er et utslag av partsautonomien, men regelen er i tillegg begrunnet i at det er partene som kjenner de faktiske omstendighetene i en sak best. Siden det er partene som kjenner sakens faktiske omstendigheter, er det lagt til grunn i norsk rett at en prosess hvor partene har ansvaret for bevisførsel vil føre til flest sanne domspremisser.⁷¹

Selv om det er partene som er best kjent med de faktiske omstendigheter, er det noen ulemper med at det er partene som har ansvaret for føring av bevis. Partenes interesser er ikke nødvendigvis å få sannheten lagt frem for retten, men de ønsker å vinne rettssaken.⁷² Det kan føre til at deres versjoner av faktum er gjengitt i deres egen favør. I tillegg til at de kun legger frem bevis som taler for deres sak, og unngår å fremlegge bevis som ikke taler deres sak.

Dersom begge partene har god tilgang til bevis for sin side av saken, har man et godt utgangspunkt for at avgjørelsesgrunnlaget gir uttrykk for den materielle sannhet. Da vil begge partene belyse saken fra sitt standpunkt, og man kan få dermed et mer nyansert bilde av sakens omstendigheter. Ulempene oppstår når ikke begge partene har like god tilgang til bevis som taler for sin side av saken, eller i de tilfeller en part tjener på å ikke føre alle bevis vedkommende har tilgang til.⁷³ Da kan bevisbildet i en sak bli skjevt, og ikke gjenspeile virkeligheten. Disse forhold øker risikoen for usanne og ufullstendige domspremisser.

---

⁷⁰ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) s. 208-209.

⁷¹ Magne Strandberg «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordeling mellom dommer og parter», *Jussens venner*, 2011 s. 175-176.

⁷² Magne Strandberg «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordeling mellom dommer og parter», *Jussens venner*, 2011 s. 173.

⁷³ Magne Strandberg «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordeling mellom dommer og parter», *Jussens venner*, 2011 s. 173.

Et mål om «materielt riktig dom» slik den første definisjonen om sanne domspremisser lyder kan være vanskelig å harmonisere med forhandlings- og disposisjonsprinsippet. Retten har kun tilgang til det faktum som partene legger frem, og det vil ikke alltid være sanne domspremisser som legges frem for retten.

Retten har adgang til å sørge for bevisførsel, dersom partene ikke motsetter seg det, jf. tvl. § 21-3 annet ledd annet pkt. Dermed kan retten be partene fremlegge bevis, for eksempel for en påstand de har fremsatt, men siden det er partene selv som har hovedansvaret er de ikke pliktig til å fremlegge de bevis retten ber om. At retten kan be om bevis dersom de anser domspremissene som ufullstendige, kan bidra til flere sanne og fullstendige domspremisser.

Hvis partene i en sak fremlegger gode bevis, slik at domspremissene blir sanne, vil retten med en korrekt anvendelse av gjeldene rett komme frem til den materielle sannhet. Det er imidlertid vanskelig for retten å kontrollere om domspremissene faktisk er sanne og fullstendige.

Som nevnt er målsetningen for prosessretten å legge til rette for sanne og fullstendige domspremisser, da det øker sannsynligheten for at avgjørelsen blir materielt riktig. En slik sannhetsmålsetning er nødvendig for å gi prosessretten mening. Det er det målet om sannhet reglene skal legge til rette for.⁷⁴ Videre må prosessretten ha den realistiske sannhet som en overordnet målsetning hvis samfunnets tillit til rettssystemet skal ivaretas.

På grunn av andre grunnleggende hensyn som disposisjonsprinsippet og proporsjonalitetsprinsippet vil ikke prosessen kunne garantere for at det er den realistiske sannhet som blir fremlagt. I tillegg er det i mange saker vanskelig å kontrollere om et domsfaktum kun består av sanne domspremisser eller ikke, og det blir ofte ord mot ord.

Retten må basere sine vurderinger på det partene legger frem, som alltid vil være en gjengivelse av noe som har hendt.⁷⁵ Målet om materielt riktige resultater innebærer dermed at retten finner frem til den epistemiske sannhet. Retten må legge det faktum de mener er best bevist ut ifra det prosessmaterialet som er tilgjengelig til grunn for den videre vurdering.

---

⁷⁴ Strandberg, *Beviskrav i sivile saker* (2012) a. 253.

⁷⁵ Hjort, *Tilgang til bevis i sivile saker* (2016) s. 72.

3.2.2 Korrekt anvendelse av gjeldende rett

Den andre betingelsen for at en avgjørelse skal få et materielt riktig resultat er at retten forstår den materielle retten og anvender den korrekt på det konkrete domsfaktum. En av tvistelovens hovedoppgaver er å legge til rette for at domstolene skal løse konkrete rettsvister.⁷⁶ Det er altså domstolenes ansvar å forstå og anvende rettsreglene riktig. I tillegg er det en del av domstolens funksjoner.⁷⁷

Det følger av tvl. § 11-3 at retten av eget tiltak skal anvende gjeldende rettsregler. Det innebærer at retten må søke og finne relevante rettsregler, selv om partene selv ikke har anført dem. Bestemmelsen oppstiller altså en plikt for domstolene å sørge for korrekt rettsanvendelse, innenfor den rammen partene har trukket opp.⁷⁸

Dersom retten skulle vært nødt til å anvende de bestemmelser partene anfører, kan det medføre at avgjørelser får uriktig resultat. Det gjelder særlig i saker med selvprosederende parter, da mange selvprosederende ikke har inngående kunnskaper om rettsregler. Spørsmålet om hvilke rettsregler som skal anvendes er tillagt domstolene, da man forutsetter at domstolene kjenner den materielle retten.⁷⁹

Retten er heller ikke bundet av partenes syn på innholdet i rettsreglene, og står dermed fritt ved tolkingen av reglene. Partene vil i praksis ofte argumentere for hvordan innholdet i de aktuelle reglene skal forstås, men dommeren har ingen plikt til å sørge for kontradiksjon om innholdet i rettsreglene.⁸⁰

Det er retten som har en plikt til å finne frem det rettskildematerialet som trengs for å tolke en rettsregel korrekt.⁸¹ Dersom rettsanvendelsen byr på stor tvil kan domstolene oppfordre at partene bidrar med å undersøke de rettsregler som er relevant, og legge frem for retten deres synspunkter på hva tolkingen av regelen er.

---

⁷⁶ NOU 2001: 32 A s. 90.

⁷⁷ Magne Strandberg «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordeling mellom dommer og parter», *Jussens venner*, 2011 s. 173.

⁷⁸ NOU 2001: 32 B s. 705.

⁷⁹ Skoghøy *Tvisteløsning* (2022) s. 972.

⁸⁰ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister s. 168.

⁸¹ NOU 2001:32 B s. 705.

En slik argumentasjon kan i saker som omhandlet mer spesielle rettsregler være en fordel, da advokatene innehar mer kunnskap om slike regler enn dommerne.⁸² At partene bidrar med argumentasjon om rettsreglene kan bidra til at saken blir bedre opplyst. Retten kan ikke pålegge partene å undersøke og utrede rettsregler, men retten kan oppfordre partene til det.⁸³ Dersom advokatene fremlegger en slik argumentasjon kan det bidra til at avgjørelsen får et materielt riktig resultat.

Videre i oppgaven vil begrepet «materielt riktig resultat» forstås som den sannhet retten finner bevist på grunnlag av det prosessmaterialet som legges frem i en sak, samt en korrekt anvendelse av gjeldende rett på det konkrete domsfaktum som er lagt frem under prosessen.

3.3 Prinsippets vekt og betydning

Prinsippet om at avgjørelser skal få et materielt riktig resultat har som nevnt ingen generell bestemmelse i tvisteloven, men er likevel en klar målsetning i prosessretten. Av tvl. § 1-1 fremgår det at tvistelovens regler skal ivareta «den enkeltes behov for å få håndhevet sine rettigheter og løst sine tvister».

Ordlyden «løst sine tvister» kan forstås slik at i tillegg til at tvistene blir løst av domstolene, skal avgjørelser som treffes av domstolene være materielt riktig. Det fremkommer av forarbeidene at man gjennom tvisteløsning skal få den materielle retten gjennomført.⁸⁴ Videre har også Høyesterett uttalt at prinsippet kommer til uttrykk i tvl. § 1-1.⁸⁵

Prinsippet kommer også mer direkte til uttrykk i tvl. § 11-5 annet ledd. Av bestemmelsen fremkommer det at retten skal gi veiledning slik at tvisten «får en riktig avgjørelse ut fra de faktiske forhold og de aktuelle regler». Ordlyden tilsier at lovgiver ønsker at et materielt riktig resultat oppnås i sivile saker.

En annen saksbehandlingsregel som skal legge til rette for at avgjørelser får et materielt riktig resultat er tvl. § 21-5. Bestemmelsen lovfester en generell plikt for parter og vitner å gi forklaring om faktiske forhold, samt gi tilgang til gjenstander som kan utgjøre bevis i saken.

---

⁸² Magne Strandberg «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordeling mellom dommer og parter», *Jussens venner*, 2011 s. 174.

⁸³ Pedersen og Skoghøy, *Grunnleggende sivilprosess* (2020) s. 226-227.

⁸⁴ NOU 2001: 32 B s. 649.

⁸⁵ Rt. 2012 s.1985 avsnitt 228.

Plikten gjelder generelt, men hvordan plikten konkret skal gjennomføres er regulert i lovens kapittel 22-24.

Formålet med bestemmelsen er å presisere overfor partene i saken, og de tredjepersoner som er innkalt som vitner at de har en plikt til å forklare seg sannferdig, slik at domspremissene skal stemme overens med de faktiske omstendighetene rundt saken. Sanne domspremisses vil som nevnt gi den beste garantien for et materielt riktig resultat. Det uttales i tillegg i NOU 2001:21 A s. 132 at det er et grunnleggende hensyn å utforme prosessreglene med henblikk på å nå frem til materielt riktige resultater.⁸⁶

Høyesterett har i flere saker tillagt prinsippet om et materielt riktig resultat stor vekt. I kjennelsen inntatt i Rt. 2014 s. 585 var spørsmålet om retten hadde kompetanse til å innhente biologisk materiale fra en avdød, som var gravlagt.

Her var det hensynet til gravfreden som tilsa at graven ikke skulle åpnes for dette formål, mot hensynet til et materielt riktig resultat som talte for åpning. Høyesterett konkluderte med at retten hadde slik kompetanse, og la avgjørende vekt at «samlet sett fremkommer klart av bestemmelsene i kapittel 26 at hensynet til materielt riktige avgjørelser er et overordnet hensyn».⁸⁷

I dommen Rt. 2012 s. 667 var spørsmålet om domstolene kunne legge vekt på etterfølgende omstendigheter, ved vurderingen av gyldigheten av et vedtak truffet av UNE.⁸⁸ Her kom Høyesterett fram til at man kunne vektlegge etterfølgende omstendigheter, og begrunnet resultatet med at man da la bedre til rette for at avgjørelser blir materielt riktige.⁸⁹

I dommen Rt. 2012 s. 1985, hvor det samme spørsmålet dukket opp på ny, kom Høyesterett til motsatt resultat.⁹⁰ Domstolene kunne altså ikke legge vekt på de etterfølgende omstendigheter ved avgjørelsen om vedtaket måtte anses ugyldig. Høyesterett begrunnet standpunktet ved at det ikke er domstolene sin oppgave å vurdere forvaltningsvedtak på nytt

---

⁸⁶ Lignende uttalelser i NOU 2001: 32 A s. 114 og 129.

⁸⁷ Rt. 2014 s. 585 avsnitt 48.

⁸⁸ Rt. 2012 s. 677 avsnitt 17.

⁸⁹ Rt. 2012 s. 677 avsnitt 29.

⁹⁰ Rt. 2012 s. 1985 avsnitt 50.

dersom det har inntrådt etterfølgende omstendigheter. En slik vurdering vil da være en oppgave som er tillagt forvaltningen av hensyn til en betryggende saksbehandling.⁹¹

Uttalelsene i Rt. 2012 s. 667 avsnitt 29 tilsier at rettstilstanden tidligere var at det kunne legges vekt på etterfølgende omstendigheter i forvaltningssaker, da man anså hensynet til et materielt riktig resultat som avgjørende. I Rt. 2012 s. 1985 snur Høyesterett, noe som kan tilsi at hensynet til en trygg saksbehandling, samt arbeidsfordeling mellom forvaltning og domstol veier tyngre enn hensynet til det materielle sannhets prinsipp.

Også i straffeprosessen er hensynet til et materielt riktig resultat vektet tungt. Høyesterett vurderer i dommen HR-2021-966-A om et skjult videoopptak kunne føres som bevis i en straffesak. Selv om saken gjaldt straffeprosess påpeker Høyesterett i avsnitt 18 at vurderingstema for om man skal avskjære ulovlig ervervet bevis er det samme for straffesakene og de sivile sakene. Deretter tar Høyesterett utgangspunkt i bestemmelsen som fremkommer i tvl. § 22-7.

Høyesterett uttaler at beviset «må antas å være det sentrale i saken».⁹² Uttalelsen tyder på at Høyesterett mener at saken ikke vil bli tilstrekkelig opplyst uten dette beviset. Dersom en sak ikke er tilstrekkelig opplyst, kan det øke sannsynligheten for materielt uriktige resultater. Dermed la Høyesterett avgjørende vekt på at avgjørelsen skulle få et materielt riktig resultat, noe som var vanskelig uten videoopptaket.

Gjennomgangen av disse dommene viser at Høyesterett i mange tilfeller vekter hensynet til det materielle sannhets prinsipp tungt. Det kan imidlertid også være andre hensyn som i enkelte saker må veie tyngre, slik som i Rt. 2012 s. 1985. At prinsippet er et sentralt hensyn og et overordnet mål innenfor prosessretten, fremkommer gjennom Høyesterett sine uttalelser og vektlegging av prinsippet. Det er dermed ikke tvilsomt at det materielle sannhets prinsipp er en viktig grunnsten i norsk prosessrett.

---

⁹¹ Rt. 2012 s. 1985 avsnitt 95-99.

⁹² HR-2021-966-A avsnitt 44.

4 Småkravsprossens regler for saksforberedelsen

4.1 Innledning

Småkravsprossen er som nevnt et eget spor innenfor norsk sivilprosess. De samme overordnede mål og hensyn som gjelder for allmennprossen, gjelder også for saker som behandles etter småkravsprossen. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom formålsbestemmelsen i tvl. § 1-1, som gjelder for begge prosessporene.

Den saksforberedende fasen i en prosess har som formål å se om det er mulig at partene kommer til en minnelig løsning, og dersom det ikke går, fremskaffe et så godt grunnlag for sluttbehandlingen som mulig.⁹³

For at sluttbehandlingen skal bli god, effektiv og resultere i et materielt riktig resultat, må saksforberedelsen legge til rette for at alle relevante opplysninger om faktum i saken blir fremstilt for retten. Særlig viktig er det at saken blir så tilspisset som mulig under saksforberedelsen, da sluttbehandlingen i småkravssaker skal gjennomføres på en halv dag.⁹⁴ Selv om prinsippet om materielt riktige avgjørelser er viktig i prosessretten, må prinsippet avveies mot andre sentrale hensyn.

Dersom ønsket om et materielt riktig resultat skulle fått fullt gjennomslag, ville prosessen blitt svært kostbar og tidkrevende. Ender prosessen opp med å bli for kostbar, vil kostnadene for prosessen ikke være proporsjonal ut i fra verdien på tvistegenstanden. Som nevnt vil det på over tid føre til at partene ikke ønsker å ta saken sin inn til retten. En slik prosess er ikke bærekraftig på lengre sikt.

I forarbeidene uttales det at det er nødvendig at proporsjonalitetsprinsippet får et stort gjennomslag for småkravsprossen. Det begrunnes med at valget står mellom en forenklet prosess, eller ingen prosess overhodet.⁹⁵ Ved utformingen av saksbehandlingsreglene ble det dermed lagt stor vekt på at saksforberedelsen for småkravssaker skal virke rask og enkel.⁹⁶

---

⁹³ Skoghøy, *Tvisteløsning* (2022) s. 644.

⁹⁴ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 402.

⁹⁵ NOU 2001: 32 A s. 337.

⁹⁶ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 200.

Spørsmålet videre er om saksbehandlingsreglene for saksforberedelsen legger til rette for et materielt riktig resultat, slik begrepet forstås i punkt 3.2. Først vil det bli gjort rede for hva en selvprosederende part er, og at det kan medføre at det burde tas noen særlige hensyn.

Videre blir det en gjennomgang av hvordan saksforberedelsen er lagt opp for småkravsprosessen, samt en løpende vurdering av om de enkelte saksbehandlingsreglene legger til rette for at avgjørelser retten treffer blir materielt riktige.

4.2 Selvprosederende parter

Småkravsprosessen skal bidra til at sakskostnadene i saken skal være proporsjonale med tvistens verdi og betydning. Ved en rettsak vil ofte den største utgiften for parten være advokatutgifter.⁹⁷

Særlig i saker med små verdier, må det regnes med et relativt stort innslag av selvprosederende parter.⁹⁸ Reglene i småkravsprosessen ble på denne bakgrunn utformet med tanke på at det skal være praktisk mulig å opptre som selvprosederende.⁹⁹

Fem år etter småkravsprosessen ble innført, viste en evaluering av tvisteloven at 60% av dommerne uttrykte at det er en økning av selvprosederende parter i saker som nå går etter småkravsprosessen.¹⁰⁰ Det er presumptivt oftere selvprosederende parter i småkravssaker enn saker som går etter allmennprosessen.

Selvprosederende parter er ingen homogen gruppe, det kan både være selvprosederende med gode juridiske kunnskaper og selvprosederende uten særlige juridiske kunnskaper. Det er de selvprosederende uten juridiske kunnskaper det kan være nødvendig å ta særlig hensyn til. Disse partene har som oftest ikke vært i en rettsak tidligere, og prosedyrene rundt prosessen kan være fremmed og nytt.

---

⁹⁷ NOU 2001: 32 A s. 338.

⁹⁸ NOU 2001: 32 A s. 341.

⁹⁹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 200.

¹⁰⁰ Justis- og beredskapsdepartementet, *Evaluering av tvisteloven*, 4 juli 2013, https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/rapporter/evaluering_tvisteloven.pdf?id=2149677 [sist lest 30.11.22] s. 94.

Selvprosederende parter uten særlige juridiske kunnskaper kan kreve mer veiledning fra dommeren under saksforberedelsen, enn hvis parten hadde vært representert av advokat. At det skal tas særlig hensyn til det behovet selvprosederende for veiledning har er slått fast i tvl. § 11-5 sjette ledd.

Når jeg videre skal vurdere om saksbehandlingsreglene legger til rette for et materielt riktig resultat, vil det også vurderes om den enkelte regel er god for selvprosederende parter uten juridiske kunnskaper. Dersom saksforberedelsen ikke tar tilstrekkelig hensyn til gruppen selvprosederende parter, vil det kunne påvirke domspremissene som legges frem. Er domspremissene usanne eller ufullstendige, øker sannsynligheten for at resultatet ikke blir materielt riktig.

4.3 Planmøte

Saksbehandlingsreglene for småkravprosessen er regulert i tvistelovens kapittel 10. For allmennprosessen er saksbehandlingsreglene regulert i kapittel 9. Reglene i kapittel 9 kommer bare til anvendelse gjennom en direkte henvisning fra kapittel 10.¹⁰¹ Lovens generelle deler, altså første, fjerde og femte del får som utgangspunkt anvendelse for småkravssaker.¹⁰²

Det følger av tvl. §§ 9-4 og 9-5 at det skal holdes ett muntlig planmøte under saksforberedelsen for saker som behandles etter allmennprosessen. Et planmøte innebærer at man innledningsvis drøfter saksbehandlingen muntlig mellom partene og retten, og formålet med møtet er å sikre en effektiv, planmessig og rask saksbehandling.¹⁰³

Av forarbeidene til bestemmelsen fremgår det at for å sikre en effektiv saksfremdrift bør det lages et bindende opplegg for den videre behandling av saken.¹⁰⁴ Dermed er planmøte et virkemiddel som er ment til å effektivisere og konsentrere prosessen, samt legge en plan slik at resten av prosessen er forutsigbar for alle parter.

---

¹⁰¹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 401.

¹⁰² Jensen, *Småkravprosess* (2021) s. 88.

¹⁰³ NOU 2001: 32 B s. 749.

¹⁰⁴ NOU 2001: 32 B s. 749.

Et planmøte har også som hensikt å legge til rette for at partene tidlig i prosessen kan kommunisere, slik at tvistens spørsmål kan bli klarlagt. Hensynet til konsentrasjon og effektivitet blir ivaretatt i allmennprosessen gjennom blant annet planmøte.

Domstolene har, i evalueringen av tvisteloven, gitt uttrykk for at planmøte er et godt virkemiddel for å effektivisere og konsentrere prosessen for sluttbehandling.¹⁰⁵ Videre var det en stor andel av dommerne som også ga uttrykk for at et planmøte kan redusere den totale saksbehandlingstiden, dersom planmøtet blir godt forberedt.¹⁰⁶ Dermed er det klart at planmøter har virket etter sitt formål og bidratt til at saksbehandlingen har blitt mer effektiv og konsentrert tidlig i prosessen for saker i allmennprosessen.

I småkravsprosessen er det ikke lagt opp til et muntlig planmøte under saksforberedelsen slik det er i allmennprosessen, jf. tvl. § 10-2 hvor §§ 9-4 og 9-5 ikke er gitt anvendelse for småkravssaker. Det fremgår også implisitt av forarbeidene hvor det fremkommer at småkravssaker kun skal ha ett rettsmøte, og da siktes det til rettsmøtet for sluttbehandling.¹⁰⁷ Lovgiver har dermed ikke sett det nødvendig med rettsmøter under saksforberedelsen for småkravssaker.

En saksforberedelse med manglende planmøte kan medføre at saken ikke blir så godt tilspisset og konsentrert, da partene ikke får anledning til å møtes til et muntlig møte hvor man kan diskutere forhold som har betydning for saken. Hvis en sak ikke er godt konsentrert inn mot sluttbehandling, øker det risikoen for at man må bruke tid på å klarlegge problemstillinger under sluttbehandling, når det kunne ha vært avklart på forhånd. Særlig viktig er det for småkravssaker, hvor sluttbehandlingen skal avholdes på 2-3 timer. Den tiden skal ideelt sett brukes på de tvilsomme problemstillingene i saken hvor partene skal fremlegge sitt forberedte opplegg. Er saken ikke tilstrekkelig avklart, er det en risiko for at det forberedte opplegget ikke er så godt som det kunne ha vært.

---

¹⁰⁵ Justis- og beredskapsdepartementet, *Evaluering av tvisteloven*, 4 juli 2013, https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/rapporter/evaluering_tvisteloven.pdf?id=2149677 [sist lest 30.11.22] s. 41.

¹⁰⁶ Justis- og beredskapsdepartementet, *Evaluering av tvisteloven*, 4 juli 2013, https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/rapporter/evaluering_tvisteloven.pdf?id=2149677 [sist lest 30.11.22] s. 44.

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 402.

Dermed vil en saksforberedelse uten planmøte øke risikoen for at domspremissene ikke er fullstendige til sluttbehandling. Det vil igjen vil øke risikoen for at retten ikke treffer materielt riktige avgjørelser.

Uten planmøte under saksforberedelsen øker også risikoen for at misforståelser ikke blir oppdaget og avklart før man kommer til sluttbehandling. Det kan være vanskeligere å få frem nyanser, dersom kommunikasjonen kun er skriftlig. Det kan føre til misforståelser om forhold som kunne vært avdekket med et muntlig møte, og som kan føre til at retten treffer færre materielt riktige avgjørelser.

Et muntlig planmøte kan føre til at sakens spørsmål blir klarlagt på et tidligere stadium av prosessen. Det vil gjøre det lettere for partene å finne ut hvilke bevis de ønsker å føre og hvilke påstandsgrunnlag de ønsker å fremsette. At partene tenker godt gjennom hvilke påstander og bevis de ønsker å fremsette, kan bidra til at det er sanne domspremisser som legges til grunn. Uten mulighet til en muntlig kommunikasjon om saken kan det føre til at partene fremsetter ufullstendige domspremisser.

Gjennomgangen så langt viser at en saksforberedelse uten muntlig planmøte gjør at partene og retten ikke kan diskutere muntlig med hverandre om forhold av betydning for saken. Det øker risikoen for at misforståelser ikke blir avklart, at partene møter til sluttbehandling dårlig forberedt, og både parter og retten ikke får full oversikt over hva sakens mest tvilsomme og sentrale spørsmål er. Alle disse faktorene vil øke risikoen for usanne eller ufullstendige domspremisser, som øker risikoen for at retten ikke treffer materielt riktige resultater.

Småkravprosessen skal imidlertid også være et rimeligere alternativ for partene, og et muntlig planmøte kan medføre ekstra kostnader. Tradisjonelt avholdes et muntlig planmøte med parter og dommer fysisk til stede i samme rom, men med dagens teknologi kan det være andre alternative måter å gjennomføre planmøter og som kan bidra til å holde kostnadene tilknyttet møtene lave.

Et muntlig planmøte kan for eksempel avholdes over telefon eller videooverføring.¹⁰⁸ Ved å avholde møtet digitalt eller over telefon vil man spare reisekostnader, samt at et slikt møte vil

---

¹⁰⁸ NOU 2001: 32 B s. 749.

kunne avholdes på et tidligere tidspunkt enn dersom man er avhengig av å ha alle fysisk tilstede.

Det kan tenkes andre alternativer til muntlig planmøte som vil legge til rette for det materielle sannhets prinsipp. Det første alternativet er planbrev, hvor man skriftlig gjennomgår de samme punkter som et muntlig planmøte. Fordelen med en skriftlig gjennomgang er at det vil være en kommunikasjon om den videre prosess. Ulempen er at kommunikasjonen er skriftlig, noe som kan være problematisk for selvprosederende uten juridiske kunnskaper. Terskelen for denne gruppen til å uttrykke sine standpunkter skriftlig kan være høyere enn ved et muntlig planmøte.

Et annet alternativet er mer uformelle telefonkonferanser. Uformelle telefonsamtaler vil være i tråd med at småkravsprosessen skal være en mer uformell prosess, da slike samtaler skjer utenfor «rettsmøte». Ulempen med telefonsamtaler som er uformelle er at de ikke anses som et «rettsmøte». Det innebærer at det ikke kan diskuteres spørsmål som har betydning for saken.¹⁰⁹ I de saker hvor det er behov for å diskutere spørsmål tilknyttet saken nærmere, vil ikke dette alternativet være optimalt. På den annen side kan mer uformelle telefonsamtaler være praktisk for å få avklart andre type spørsmål dersom det er noen uklarheter.

Det fremkommer av en rekke dommer at et planmøte likevel blir avholdt i småkravssaker, noe som taler for at det er et behov for et slikt møte under saksforberedelsen.¹¹⁰ At det har blitt avholdt planmøter tilsier at et planmøte passer inn i småkravsprosessen saksforberedelse, uten at det vil medføre for store kostander eller unødvendig tidsbruk.

Etter hevingen av verdigrensen i 2020 vil det som nevnt være flere saker som føres etter småkravsprosessen. For tvister med en tvistesum opp til 250 000 kr, vil det være store ulikheter hvorvidt det er behov for et planmøte. Det kan være flere forholdsvis enkle saker hvor det ikke er behov for en konsentrering og tilspisning av problemstillingen.

Det vil imidlertid også være saker hvor det er behov for et planmøte. I disse sakene kan et planmøte bidra til at sakene får et materielt riktig resultat. En saksforberedelse hvor det ikke

---

¹⁰⁹ Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 170.

¹¹⁰ Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 94.

er mulighet for å avholde planmøte dersom dommeren ser behov for det, legger ikke til rette for at avgjørelser skal få et materielt riktig resultat på best mulig måte.

4.4 Kommunikasjon mellom partene

Utgangspunktet for saksforberedelsen i småkravssaker er at det skal gjennomføres uten muntlig planmøte. Når det gjelder den øvrige kommunikasjonen under saksforberedelsen fremgår det av forarbeidene at:

«Det følger av disse prosessreglene at det normalt ikke skal skje noen ytterligere skriftlig saksforberedelse etter stevning og tilsvær, men at hele saksbehandlingen for øvrig skal skje i ett rettsmøte, jf. § 10-3».¹¹¹

Uttalelsen tyder på at det som utgangspunkt ikke skal være noen kommunikasjon under saksforberedelse utover stevning og tilsvær. Det er imidlertid også uttalt i forarbeidene at kommunikasjon under saksforberedelsen om forhold som har betydning for saken kan skje gjennom prosesskriv.¹¹² Det påpekes også at det kan det ikke er noe i veien for muntlig kontakt om rent praktiske forhold.¹¹³

Dermed må stort sett all den øvrige kommunikasjon mellom partene og retten skje skriftlig gjennom prosesskriv i den forberedende fase for småkravssaker. Det er kun en uformell kommunikasjon som kan skje muntlig, hvor det ikke kan diskuteres noe som har betydning for avgjørelsen.¹¹⁴ Spørsmålet videre er om en skriftlig kommunikasjon om forhold som kan ha betydning for saken tilrettelegger for at avgjørelsen får et materielt riktig resultat.

Det fremgår ikke eksplisitt av forarbeidene hvorfor saksforberedelsen kun skal være skriftlig. Det er imidlertid uttalt at småkravsprosessen skal være mindre formell, og legge bedre til rette for selvprosederende parter.¹¹⁵ Videre fremgår det også at saksforberedelsen sitt hovedfokus for småkravssaker er at saksforberedelsen skal skje hurtig.¹¹⁶ Av disse uttalelsene synes det at

---

¹¹¹ NOU 2001: 32 B s. 825

¹¹² Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 401.

¹¹³ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 401.

¹¹⁴ Dag Bugge Nordén og Arnfinn Bårdsen, «på talefot med tvisteloven», *Jussens Venner*, 2008 s. 81.

¹¹⁵ NOU 2001: 32 A s. 341.

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 401.

lovgiver ønsker en enkel, hurtig og uformell saksforberedelse, noe en skriftlig saksforberedelse er ment å ivareta.

Kommunikasjon som kun foregår gjennom prosesskriv vil for mange parter ikke oppleves som uformell, men kanskje heller det motsatte. Særlig for selvprosederende uten juridiske kunnskaper kan det oppleves veldig formelt å kun kommunisere gjennom prosesskriv. Det vil være mer krevende å fremsette sine standpunkter skriftlig enn muntlig hvis man ikke har juridiske kunnskaper.¹¹⁷ Av hensyn til selvprosederende parter, kunne det vært hensiktsmessig å legge opp til en mer muntlig kommunikasjon under saksforberedelsen.

Videre kan det lettere oppstå misforståelser gjennom en skriftlig kommunikasjon, da det er større risiko for at man ikke får frem alle nyanser i en sak like godt skriftlig som muntlig.¹¹⁸ Hvis disse misforståelsene ikke blir avklart før sluttbehandlingen, vil det medføre at prosessen trekker ut i tid. Det er særlig uheldig for småkravssaker hvor sluttbehandlingen er på ca. 2-3 timer, og tiden skal ideelt sett brukes på de tvilsomme spørsmålene i saken.

Det vil også være utfordringer knyttet til veiledning når saksforberedelsen er utelukkende skriftlig. Veiledning har som formål å legge til rette for at avgjørelsen skal få et materielt riktig resultat, jf. tvl. § 11-5 annet ledd. Veiledning er derfor et viktig virkemiddel dommeren har for å bidra til at avgjørelsen skal få et materielt riktig resultat.

Med en skriftlig saksforberedelse kan det være vanskelig for dommeren å se om noen av partene har behov for veiledning, særlig dersom det er selvprosederende parter uten juridisk kunnskap som synes det er utfordrende å fremstille sitt syn på saken skriftlig. Da kan det hende dommeren overser behovet parten har til å få veiledning.¹¹⁹

I forarbeidene fremkommer det at veiledning om materielle spørsmål ikke bør skje muntlig, da partenes umiddelbare svar ofte vil ha betydning for avgjørelsen av saken.¹²⁰ Slik veiledning må da skje skriftlig, noe som kan være særlig utfordrende for selvprosederende

---

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 200.

¹¹⁸ Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 171.

¹¹⁹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 200.

¹²⁰ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 401.

parter uten juridiske kunnskaper. Disse partene vil ikke nødvendigvis forstå alle de juridiske begrepene som ofte blir brukt i prosesskriv under en prosess.

Veiledning er et godt virkemiddel for å sørge for at domspremissene som legges til grunn er sanne, og det er viktig at de parter som har behov for veiledning får det. Med en skriftlig saksforberedelse kan det bli mer utfordrende både å se behovet for veiledning, samt gi veiledning til parten.

En skriftlig saksforberedelse ivaretar hensynene til effektivitet og proporsjonalitet. Saksforberedelsen kan utvikles raskere når all kommunikasjon skjer skriftlig, og dommeren ikke bruker tid på å avholde rettsmøter eller gi veiledning. Da vil naturligvis prosessen gå fortere, og koste mindre for partene. På den annen side kan en slik saksforberedelse føre til at enkelte saker ikke er godt nok forberedt til sluttbehandling. Hvis en sak ikke er godt nok forberedt kan man ende opp med å strekke prosessen ut i tid for å avklare misforståelser eller behandle spørsmål som kunne vært avklart på forhånd. Det kan føre til påløpte kostander for partene.

En skriftlig saksforberedelse kan fremstå formell, og det kan synes som at lovgiver legger mer vekt på at saksforberedelsen skal være hurtig og rimelig, enn at avgjørelsen skal få et materielt riktig resultat slik kommunikasjonen mellom partene og retten er lagt opp.

4.5 Preklusjon

Begrepet preklusjon betyr avskjæring, og begrepet benyttes som betegnelse for avskjæring begrunnet i en fristoversittelse.¹²¹ Dersom en prosesshandling blir prekludert skal det ses bort fra den aktuelle prosesshandlingen, og saken behandles videre som om prosesshandlingen ikke har blitt fremsatt.

Preklusjonsregler har et todelt formål i prosessretten. Den ene siden av formålet er preventivt, slik at partene prøver å overholde de ulike fristene som gjelder for prosesshandlinger. Den andre siden av formålet er av operativ art. Det innebærer at retten må selv vurdere om en prosesshandling skal prekluderes i hver enkelt sak.¹²²

---

¹²¹ Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 199.

¹²² Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 203.

Preklusjon av prosesshandlingen vil kunne påvirke om avgjørelsen som fattes er materielt riktig eller ikke. Dersom retten for eksempel prekluderer et relevant bevis kan det på den ene siden gjøre at faktum i saken ikke blir så godt opplyst som den kunne ha blitt, da for eksempel bevis som er relevant for saken kan bli avskjært. Dermed vil domspremissene ikke være sanne eller ufullstendige, noe som øker sannsynligheten for et materielt riktig resultat.

På den annen side vil det heller ikke være heldig om et bevis tillates ført, uten at motparten får tid til å imøtegå de nye bevisene. Da kan deler av faktum bli fremstilt skjevt til fordel for en part, og på den måten ikke fremstille sakens faktum slik de faktiske omstendighetene egentlig var. Det kan føre til at retten treffer færre materielt riktige avgjørelser.

Reglene om preklusjon vil kunne påvirke hvordan domspremissene ser ut når retten skal foreta den konkrete vurderingen av tvisten. Det er derfor interessant å se på hvilke muligheter retten har til å prekludere prosesshandlinger i småkravsprosessen.

4.5.1 Preklusjon av bevis etter tvl. § 10-2 tredje ledd

Av bestemmelsen i tvl. § 10-2 tredje ledd fremkommer det at «partene plikter en uke før rettsmøtet (...) å varsle om bevis og sende inn dokumentbevis (...)». Ordlyden tilsier at fristen for å varsle om bevis er en uke før sluttbehandlingen er berammet.

Av forarbeidene til tvl. § 10-2 fremkommer det at preklusjonsreglene i tvl. § 9-10, jf. § 9-16 ikke er gitt anvendelse for småkravsprosessen, og heller ikke for bevis som det er plikt å varsle om.¹²³ Spørsmålet videre er om regelen i tvl. § 10-2 tredje ledd gir en selvstendig adgang til å prekludere for sent fremsatte bevis.

Av ordlyden fremkommer det ikke hva som er konsekvensen dersom et bevis fremsettes etter fristen. Ordlyden «plikter» kan tyde på at bestemmelsen er ment å gi en preklusiv virkning, da det gjerne får konsekvenser hvis man bryter en plikt.

Av forarbeidene fremkommer det at formålet med regelen er å «sikre partene mulighet for å ta til gjenmæle og selv forberede bevisføring».¹²⁴ Et av de sentrale hensyn regelen skal ivareta er hensynet til kontradiksjon. Ved at begge parter sender inn de bevis de selv har tenkt å føre, vil det legges til rette for at partene kan forberede seg til sluttbehandling på grunnlag av det

---

¹²³ NOU 2001: 32 B s. 763.

¹²⁴ NOU 2001: 32 B s. 764.

motparten har varslet om bevis. Dermed skapes det en større forutsigbarhet for prosessen under sluttbehandling. Formålet tilsier at virkningen av at plikten brytes er preklusjon, da motparten må ha tid før sluttbehandling til å kunne imøtegå de bevis som er blitt sendt inn.

Det følger imidlertid ikke av ordlyden eller av forarbeidene hva en eventuell konsekvens er dersom plikten ikke overholdes. En fristoversittelse etter tvl. § 10-2 tredje ledd vil ikke medføre preklusjon av beviset, og bestemmelsen har ingen selvstendig preklusiv virkning. Bevis som fremsettes etter fristen i tvl. § 10-2 vil ikke bli prekludert. På den ene siden vil det kunne bidra til at saken blir bedre opplyst, og legge bedre til rette for sanne domspremisser.

På den annen side vil ikke motparten få tid til å imøtegå beviset som fremlegges, og bevisbildet kan fremstå unyansert. Domspremissene vil kunne fremstå ufullstendige eller usanne, som kan minske sannsynligheten for et materielt riktig resultat. Det bør derfor være noen tiltak som kan bøte på manglende kontradiksjon.

Et tiltak som retten kan foreta for å bøte på manglende kontradiksjon, er at sluttbehandlingen omberammes.¹²⁵ Av tvl. § 16-3 første ledd fremgår det at omberamming kan skje dersom det er «nødvendig for å sikre forsvarlig behandling eller tungtveiende grunner ellers taler for det». I de tilfeller hvor det er tale om manglende kontradiksjon, som er et grunnleggende prinsipp i prosessretten, vil det foreligge en «tungtveiende» grunn til å omberamme.¹²⁶

En omberamming vil ivareta både hensynet til kontradiksjon og det materielle sannhets prinsipp. Domspremissene vil bli tilført nye opplysninger, og bli belyst fra begge sider. Da har retten et mer nyansert og fullstendig grunnlag for å fatte en materielt riktig avgjørelse.

Det er imidlertid ikke i alle saker at det er rimelig å omberamme sluttbehandlingen. For eksempel hvis partene er bosatt i ulike deler av landet, kan det reisekostnadene bli store for den ene parten. Dersom saken bli omberammet kan de påføre ytterligere reisekostnader, dersom reise allerede er bestilt og ikke kan refunderes.

Fristen for å sende inn bevis i tvl. § 10-2 tredje ledd bidrar lite til at avgjørelsen får et materielt riktig resultat, da fristen kun fremstår som en oppfordring til å sende inn bevis før

---

¹²⁵ Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 207.

¹²⁶ Rt. 2010 s. 1221 avsnitt 12.

fristen. Dersom det hadde vært adgang til å prekludere bevis som er fremsatt etter fristen ville reglen på en mer hensiktsmessig måte ivaretatt det materielle sannhets prinsipp.

Av forarbeidene fremkommer det at det ikke var ønskelig å gi preklusjonsreglene anvendelse for småkravssaker for å gi prosessen et uformelt preg, og slik at parter kan klare seg uten advokat.¹²⁷ Prosessen kan sies å være uformell da en eventuell oversittelse av fristen ikke vil medføre noen konsekvenser for parten.

På den annen side kan en «uformell» prosess bli noe uoversiktlig og gå ut over partenes rett til kontradiksjon. Dersom partene kan fremsette bevis når de selv vil, også så sent som dagen før sluttbehandling uten at beviset prekluderes, vil det gå utover den annen part sin rett til å ta til gjenmæle. Det som også var formålet bak regelen i tvl. § 10-2 tredje ledd.

En selvprosederende part uten juridiske kunnskaper kan også tro at fristen er reell, og at bevis som fremsettes etter fristen blir nektet ført. Det kan være uheldig dersom parten egentlig har sentrale og viktige bevis, men unnlater å fremsette fordi fristen er utløpt. Saken vil ikke bli så godt opplyst som den kunne ha vært hvis beviset ble fremsatt. Særlig uheldig er det hvis motparten er klar over at regelen i tvl. § 10-2 tredje ledd ikke er en preklusjonsregel, og derfor fremsetter bevis sent i prosessen. Det kan medføre at den selvprosederende part havner i en dårlig posisjon rett før sluttbehandling, uten tid til kontradiksjon. Slik regelen er nå kan fristen være villende for selvprosederende uten juridiske kunnskaper.

En adgang til å kunne prekludere for sent fremsatte bevis, kan bidra til en mer ryddig og konsentrert prosess frem mot sluttbehandling. Videre kan en tydelig preklusjonsregel kommunisere godt hva konsekvensen for en eventuell oversittelse av fristen er. Uten adgang til å prekludere sent fremsatte bevis, kan saken få ett nytt fokus sent i prosessen hvor motparten ikke får tatt til gjenmæle. Sannsynligheten for at domspremissene ikke er fullstendige og sanne vil øke, som igjen kan føre til færre materielt riktige avgjørelser.

---

¹²⁷ NOU 2001: 32 B s. 763-764.

4.5.2 Preklusjon av prosesshandlinger etter tvl. § 16-6

Preklusjonsregelen i tvl. § 16-6 kommer til anvendelse i småkravsprosessen, da den fremgår av en av tvistelovens alminnelige deler. Av bestemmelsens tredje ledd fremgår det at «selv om unnlåtelsen ikke betyr fravær i saken, kan retten ved kjennelse nekte prosesshandlingen foretatt hvis et rettsmøte må utsettes eller saken vil bli vesentlig forsinket».

Med «prosesshandlinger» menes ikke bare fremsettelse av bevis, men inkluderer bevis, krav, påstander og påstandsgrunnlag. Bestemmelsen i tvl. § 16-6 tredje ledd favner følgelig videre enn regelen i tvl. § 10-2 tredje ledd.

Det første vilkåret for preklusjon etter tvl. § 16-6 tredje ledd er at det må ha skjedd en «unnlåtelse» som ikke «betyr fravær i saken». Det må altså dreie seg om en prosesshandling som ikke har blitt foretatt, men det kommer ikke klart frem av ordlyden i tredje ledd på hvilket tidspunkt unnlåtelsen må foreligge.

Begrepet «unnlåtelse» blir også brukt i bestemmelsens første og annet ledd, og det legges til grunn at begrepet har samme betydning i alle leddene. I første ledd fremgår det at «er en prosesshandling ikke foretatt i tide, og unnlåtelsen betyr fravær i saken (...)». I første ledd viser begrepet unnlåtelse tilbake til «en prosesshandling ikke foretatt i tide», og dersom denne forståelsen legges til grunn for tredje ledd så innebærer en «unnlåtelse» at en prosesshandling ikke er fremmet i tide.

Den samme tolkningen har støtte i forarbeidene hvor det uttales at med «unnlatt prosesshandling» menes prosesshandlinger som foretas for sent, altså etter en lovbestemt eller fastsatt frist eller ikke er blitt foretatt overhodet.¹²⁸ Det første vilkåret innebærer altså at en prosesshandling er fremsatt etter en bestemt frist, eller ikke foretatt overhodet.

Fristen for å fremlegge bevis i småkravsprosessen en uke før rettsmøtet som sluttbehandling, jf. tvl. § 10-2 tredje ledd. Fristen i tvl. § 10-2 tredje ledd er lovbestemt, og bestemmelsen i tvl. § 16-6 tredje ledd kan komme til anvendelse i de tilfeller hvor bevis er fremsatt etter fristen, men før sluttbehandlingen er påbegynt.

---

¹²⁸ NOU 2001: 32 B s. 911.

Det er ingen lovbestemte frister for krav, påstander og påstandsgrunnlag i småkravprosessen. Dersom tvl. § 16-6 skal anvendes for disse må retten selv sette en frist for disse prosesshandlinger etter tvl. § 11-6 annet ledd.¹²⁹ Dersom partene oversitter en frist satt av retten etter tvl. § 11-6 annet ledd, vil det anses som en unnlattelse etter tvl. § 16-6 tredje ledd.

Det andre vilkåret som må foreligge for preklusjon etter tvl. § 16-6 er at det påvirker saksavviklingen.¹³⁰ Det er oppstilt to alternative vilkår, enten må fremsettelsen av prosesshandlingen føre til at rettsmøtet blir «vesentlig forsinket» eller at rettsmøtet må «utsettes».

Det første alternativet «vesentlig forsinket» innebærer at selve møtet blir forsinket, og strekkes ut i tid. Da må forsinkelsen oppstå under rettsmøtet som sluttbehandling. At fremsettelsen av en prosesshandling under saksforberedelsesfasen vil forsinke selve sluttbehandlingen er ikke særlig sannsynlig, og det første alternativet er lite praktisk under saksforberedelsen.

Det andre alternativet er at rettsmøtet må «utsettes». Ordlyden «utsettes» tilsier at hele møtet må flyttes på. Det andre alternativet skiller seg fra det første ved at her flyttes hele møtet, men selve møtet vil fortsatt ha samme varighet. Det andre alternativet er mer relevant for småkravssaker da det er mer sannsynlig at kan oppstå forhold som fører til at rettsmøtet til sluttbehandling må utsettes i sin helhet, enn at møtet strekker ut i tid.

Dersom møtet må utsettes for å ivareta motpartens rett til kontradiksjon, anses vilkåret som oppfylt. Det andre alternativet er mer relevant for småkravssaker, da en for sen fremsatt prosesshandling under saksforberedelsen fort kan føre til at møtet må utsettes for at motparten skal få imøtegå den nye informasjonen.

Anses begge vilkårene for preklusjon etter tvl. § 16-6 som oppfylt er det likevel ikke noen automatikk i at prosesshandlingen blir prekludert. Av ordlyden i bestemmelsen fremkommer det at dommeren er gitt et «kan-skjønn» og må selv vurdere hvilke følger det vil ha for prosessen dersom handlingen ikke prekluderes.¹³¹ Bestemmelsen angir ikke nærmere hvilke

---

¹²⁹ Jensen, *Småkravprosess* (2021) s. 210.

¹³⁰ NOU 2001: 32 B s. 913.

¹³¹ Skoghøy, *Twisteløsning* (2022) s. 982..

momenter som dommeren kan vektlegge ved vurderingen av om en prosesshandling skal prekluderes eller ikke.

Det er i forarbeider og teorien nevnt enkelte momenter som kan vektlegges. Det første momentet er å vurdere om parten har opptrådt «klart subjektivt klanderverdig». ¹³² Ordlyden «klart subjektivt klanderverdig» tilsier at det er en høy terskel for at prosesshandlingen kan prekluderes. Et typisk tilfelle hvor en part har opptrådt «klart subjektivt klanderverdig» er hvor en part med viten og vilje har unnlatt å fremsette bevisene tidligere for å prøve å forsinke prosessen er det klart subjektivt klanderverdig. En slik illojal oppførelse er uønsket i prosessen, og taler for preklusjon.

Skyldes fristoversittelsen en ren forglemmelse fra parten vil også andre vurderingsmomenter være relevante, blant annet vil det ha betydning hvilken type prosesshandling det er tale om. Det kan være mer problematisk å tillate bevis ført, da et bevis ikke kan fremsettes i en senere sak. Er det imidlertid tale om et krav, kan kravet fremsettes i andre saker.

Dersom fristoversittelsen var en forglemmelse må dommeren velge mellom å enten sørge for en rask og effektiv behandling av saken ved å prekludere prosesshandlingen, eller vektlegge materielt riktig resultat ved å la parten fremsette prosesshandlingen, samt sørge for at motparten får tid til å imøtegå den prosesshandling som fremmes. Siden materielt riktige avgjørelser er et overordnet mål, samt en forutsetning for at rettssystemet har tillit i samfunnet, kan det tale for at det hensynet til et materielt riktig resultat tillegges avgjørende vekt. Vurderingen dommeren foretar er imidlertid konkret, og hvilket hensyn som skal tillegges mest vekt vil ikke alltid være det samme.

Dersom både vilkåret om at det foreligger en unnløstelse, samt at unnløstelsen har ført til at rettsmøtet må utsettes, kan dommeren etter en skjønnsmessig vurdering foreta en preklusjon av prosesshandlingen.

For småkravssaker vil det i mange tilfeller være hensiktsmessig å prekludere den for sent fremsatte prosesshandling, da en utsettelse vil føre til ekstra påløpte kostnader og ressurser for

---

¹³² NOU 2001: 32 B s. 764.

retten og partene. Preklusjon harmonerer derfor godt med de sentrale hensyn om effektivitet og proporsjonalitet i småkravsprosessen.

Det er imidlertid høy terskel for preklusjon, noe som taler for at hovedregelen er at prosesshandlingene må tillates ført. En preklusjon kan også stride mot det materielle sannhets prinsipp. Dersom en prosesshandling blir prekludert vil det som kunne ha vært relevante bevis, påstander eller påstandsgrunnlag ikke kunne bli overprøvd rettslig. Det kan ikke alltid legges størst vekt på en rask og effektiv behandling av en småkravssak.

At det som kunne ha vært relevante bevis, påstander eller påstandsgrunnlag nektes ført vil øke sannsynligheten for at domspremissene ikke blir korrekt, og dermed øker sannsynligheten for at avgjørelsen som retten treffer ikke er materielt riktig. Som nevnt er det materielle sannhets prinsipp et av de overordnede målene innenfor prosessretten, og hensynet må tillegges stor vekt når retten vurderer om en prosesshandling skal prekluderes eller ikke.

På den andre siden vil ikke fremsettelsen av prosesshandlingen nødvendigvis bidra til et materielt riktig resultat, dersom motparten ikke kan imøtegå det som fremmes. Den beste garantien for et materielt riktig resultat er at parten får fremsette prosesshandlingen, samt at motparten får tid til å imøtegå det. Da vil man få belyst prosesshandlingen som fremsettes fra begge sider, som samlet sett gir det beste grunnlaget for retten å ta stilling til tvisten.

Det er imidlertid kun adgang å prekludere for andre prosesshandlinger enn bevis, dersom retten faktisk benytter adgangen til å sette frist etter tvl. § 11-6. Settes det ikke slike frister, kan ikke sent fremsatte prosesshandlinger prekluderes. At dommeren benytter adgangen til å sette frister vil bidra til at partene innen et rimelig tidspunkt har fremsatt alle prosesshandlinger.

En slik frist vil i første rekke gi partene et incitament til å fremsette alle prosesshandlingene innen fristen, og dermed bidra til en god progresjon i prosessen. En frist hvor konsekvensen er at handlingen blir prekludert, vil være et godt virkemiddel for å gjøre prosessen mer konsentrert og oversiktlig for partene og retten. Det vil gjøre det enklere for partene å forberede seg til sluttbehandling, og det vil være mindre sannsynlighet for at noe uventet dukker opp, slik at tiden under sluttbehandling kan brukes fornuftig. Som igjen øker sannsynligheten for at retten treffer et materielt riktig resultat.

En prosess hvor retten har satt konkrete frister etter tvl. § 11-6 vil være i tråd med det materielle sannhets prinsipp, selv om en preklusjon av en prosesshandling gjør at avgjørelsesgrunnlaget kanskje ikke er så godt som det kunne ha vært. En prosess med adgang til å prekludere for sent fremsatte prosesshandlinger vil harmonere bedre med prinsippet om materielt riktige avgjørelser, enn en prosess uten adgang til å prekludere prosesshandlinger.

4.6 Avslutning av saksforberedelsen

I allmennprosessen er det oppstilt en regel om at saksforberedelsen avsluttes to uker før hovedforhandling, jf. tvl. § 9-10. Formålet med å ha en formell avslutning av saksforberedelsen er å sette en endelig strek for saksforberedelsen, samt få partene til å tenke gjennom det som måtte gjenstå på et tidligere tidspunkt enn få dager før hovedforhandling.¹³³ Dette for å sikre at det ikke skjer store endringer sent i prosessen, for eksempel endring i hvilke påstander eller påstandsgrunnlag som skal anføres.

Regelen skaper forutsigbarhet, og tilrettelegger for at partene skal ha tenkt nøye gjennom de prosesshandlinger som fremsettes. En bedre forberedelse av partene kan heve kvaliteten på prosessen, samt gjøre det lettere å vite hva motparten vil fremsette. Regelen legger på den måten godt til rette for at partene fremmer fullstendige og sanne domspremisser.

For småkravsprosessen er det ingen regel som formelt avslutter saksforberedelsen, og overgangen fra saksforberedelse til sluttbehandling er mer flytende i småkravssaker. I forarbeidene uttales det at regelen i tvl. § 9-10 ikke er gitt anvendelse i småkravsprosessen, da prosessen skal være en uformell prosess, som skal legge til rette for selvprosederende parter.¹³⁴ At saksforberedelsen ikke har en formell avslutning, gir prosessen nettopp et «uformelt» preg.

Regelen i tvl. § 9-10 stiller ikke bare opp en formell frist for endt saksforberedelse, men gir sammen med tvl. § 9-16 adgang til å prekludere de prosesshandlinger som fremsettes etter endt saksforberedelse i allmennprosessen. Selv om tvl. §§ 9-10, jf. § 9-16 ikke er gitt anvendelse for småkravssaker, er det mulighet for preklusjon i småkravsprosessen etter tvl. § 16-6 tredje ledd.¹³⁵ Dermed kan man oppnå de samme fordeler som en formell avslutning,

---

¹³³ NOU 2001: 32 B s. 754.

¹³⁴ NOU 2001: 32 B s. 763.

¹³⁵ Se punkt 4.5.2.

samt preklusjon etter tvl. § 9-16, dersom retten benytter adgangen til å sette frister etter tvl. § 11-6. Det er imidlertid noe dommeren selv må velge å gjøre, og slike frister blir derfor ikke alltid satt. Dersom dommeren ikke setter frister etter tvl. § 11-6, vil det ikke være grunnlag for preklusjon. Det innebærer at partene kan fremsette nye påstander eller påstandsgrunnlag helt frem til dagen før sluttbehandlingen er berammet.

Om en prosess uten en formell avslutning av saksforberedelsen, og dermed uten adgang til å prekludere er mer egnet for selvprosederende parter kan problematiseres. Dersom det ikke er noen tydelige frister som kommuniseres til selvprosederende parter er det ikke utenkelig at selvprosederende vil fremsette prosesshandlingene langt ut i prosessen. Det kan medføre at prosessen trekker ut i tid, og man ender opp med å bruke mer ressurser på saken enn strengt tatt nødvendig. Det kan også tenkes at selvprosederende fremsetter sine prosesshandlingene veldig tidlig, og at ikke alle krav, påstander og påstandsgrunnlag er så godt gjennomtenkt som det kunne ha vært. En frist kan gjøre det tydelig for parter når prosesshandlingene skal være fremsatt, og kan disponere tiden frem til fristen godt.

Som nevnt er formålet til saksforberedelsen å danne et godt grunnlag for at avgjørelsen skal vurderes av retten i sluttbehandling. Videre har saksforberedelsen for småkravssaker som formål å sikre en mer konsentrert og enklere behandling.¹³⁶ En uformell avslutning på saksforberedelsen kan på den ene siden gjøre det enklere for partene, da de kan fremsette prosesshandlingene når de selv ønsker. En saksforberedelse uten adgang til å prekludere prosesshandlingene som nye påstander, påstandsgrunnlag eller krav kan sies å legge til rette for et materielt riktig resultat.

På den annen side kan sent fremsatte prosesshandlingene føre til at partene ikke er godt nok forberedt, da det kan komme nye opplysninger sent i prosessen. Nye påstandsgrunnlag, kan sette motparten i en dårligere posisjon dersom de kommer sent. Partene har da mindre tid til å forberede et godt grunnlag, særlig hvis det fører til at saken får ett nytt fokus. Noe som vil gjøre kvaliteten på hele prosessen dårligere. En uformell avslutning på saksforberedelsen kan føre til færre materielt riktige resultater.

Når lovgiver legger opp til en slik flytende overgang mellom saksforberedelse og sluttbehandling, hvor det ikke er noen konkrete frister, kan det medføre at partene kommer

---

¹³⁶ NOU 2001: 32 B s. 763.

med nye påstander sent i prosessen. Saksforberedelsesfasen kan ende opp med å bli uoversiktlig for både prosessfullmektiger og selvprosederende parter dersom nye prosesshandlinger presenteres sent. For å bidra til en konsentrert behandling må partenes påstander, påstandsgrunnlag, krav og bevis være avklart en stund før sluttbehandling, slik at partene kan konsentrere forberedelsen rundt det som vil bli presentert under sluttbehandling.

Det fremkommer av forarbeidene at det at:

«dette at partene dukker opp med nye bevis eventuelt grunnlag på et tidspunkt hvor motparten rent faktisk er avskåret fra å imøtegå det, skaper på flere måter store problemer i prosessen. Det skapes en risiko for uriktige avgjørelser både om de nye grunnlag og bevis tillates, hvilket vil være den vanlige situasjonen, og om det nye nektes». ¹³⁷

Her påpeker departementet det som er problematisk med å ikke ha en klar frist for når saksforberedelsen skal anses avsluttet. Med den flytende overgangen som er i småkravsprosessen gjør det at partene kommer med nye påstandsgrunnlag eller bevis sent i prosessen slik at motparten ikke vil ha tid til å kunne imøtegå det som blir lagt frem.

Dersom den andre parten ikke får imøtegå det som blir fremsatt, kan det faktum som blir lagt frem i retten bli fremstilt skjevt til fordel for den ene parten. Da vil retten få et inntrykk av sakens faktum som ikke nødvendigvis stemmer overens med virkeligheten, og sannsynligheten for at retten ikke treffer en materielt riktig avgjørelse vil øke.

Retten kan utsette sluttbehandling av hensyn til kontradiksjon, slik at motparten får tid til å imøtegå det som ble fremsatt. Da vil imidlertid prosessen dras ut i tid, og kreve mer ressurser fra både partene og domstolene.

For å unngå at sluttbehandlingen må utsettes kan retten hindre parten å fremsette de nye bevis eller påstander, jf. punkt 4.5.2. Ulempen med en slik nektelse er at sakens ikke blir så godt opplyst som mulig, dersom disse opplysningene er relevante for saken. Dermed kan retten gå glipp av viktige opplysninger rundt sakens faktiske sider, som øker sannsynligheten for at den avgjørelsen som treffes blir ikke materielt riktig.

---

¹³⁷ NOU 2001: 32 A s. 240.

Et annet problem med adgangen det er i småkravssaker til å fremsette prosesshandlinger rett før sluttbehandling, er at for stort sett alle småkravssakene er en begrenset ankeadgang, jf. tvl. § 29-13 første ledd. Skal saker med en verdi under 250 000 kr ankes, kreves det samtykke fra lagmannsretten. Videre vil ofte sakskostnadene med å anke være så høye at partene ikke ser seg tjent med å anke avgjørelsen.

At det er adgang til å fremsette prosesshandlinger så sent i prosessen er også påpekt i forarbeidene, hvor det uttales at det er særlig uheldig hvis muligheten til å anke er begrenset.¹³⁸ Disse uttalelsene i forarbeidene tyder på at særlig for saker som småkravssaker med en begrenset ankeadgang, ikke burde være adgang til å fremsette prosesshandlinger sent i prosessen. Hvis det for eksempel fremsettes nye påstander eller bevis i siste liten vil det medføre at tvisten får nye opplysninger, som motparten ikke vil være godt forberedt på. Det vil øke sannsynligheten for et materielt uriktig resultat.

En annen utfordring med at det ikke er noen konkret frist for når prosesshandlingene må være fremsatt er at nytt pressestoff som presenteres i siste liten, kan medføre at dommeren får et nytt syn på saken eller at saken får et nytt fokus.¹³⁹ Skjer dette i siste liten kan det hende at dommeren må bruke ekstra tid og ressurser på å vurdere om det er rom for mekling, om sluttbehandling må omberammes eller oppfordre partene til å fremlegge nye bevis hvis tvisten får et nytt fokus. Sene fremsettelse av prosesshandlinger skaper større risiko for at prosessen blir forsinket, og dermed mer kostbar og ressurskrevende for partene. Det vil også stride mot andre sentrale hensyn for småkravsprosessen.

Prosesen kan sies å få et mer «uformelt» preg ved å ikke ha en slik frist, da partene har mindre frister og regler å forholde seg til, som kan være enklere for selvprosederende. Likevel har gjennomgangen ovenfor vist at det uformelle aspektet øker risikoen for at grunnlaget for rettens sluttbehandling kan bli svakere ved at partene ikke har en konkret frist å forholde seg til. Det kan bidra til færre materielt riktige avgjørelser, særlig dersom retten selv ikke iverksetter tiltak som for eksempel utsettelse av sluttbehandling eller oppstiller egne frister for prosesshandlinger etter tvl. § 11-6 annet ledd.

---

¹³⁸ NOU 2001: 32 A s. 240.

¹³⁹ Jensen, *Småkravsprosess* (2021) s. 175.

4.7 Sluttinnlegg

Regelen i tvl. § 9-10 er som nevnt ikke gitt anvendelse for småkravsprosessen, og det skal følgelig ikke inngis sluttinnlegg slik det gjøres i allmennprosessen. Et sluttinnlegg er en oppsummering av påstander, påstandsgrunnlag, bevis som skal føres og hvilke rettsregler som påberopes av parten.¹⁴⁰

Formålet med et sluttinnlegg er å oppnå konsentrasjon og klarlegging av saken.¹⁴¹ En konsentrasjon rundt de omtvistede og vesentlige spørsmålene i saken vil normalt lede til en konsentrasjon av saken i tid og dermed medføre en tidsgevinst.¹⁴² Sluttinnlegget har også til formål å disiplinere partene til å tenke gjennom opplegget før hovedforhandling, slik at den gjennomføres mest mulig konsentrert.¹⁴³ Sluttinnlegg kan gjøre at både partene og retten får en bedre oversikt over hva sakens rammer er.

Av forarbeidene fremkommer det at bakgrunnen for at ikke alle reglene for saksforberedelsen etter allmennprosessen er gitt anvendelse for småkravsprosessen, er for å gjøre saksforberedelsen for å sikre småkravssaker en enklere, mer konsentrert og legge til rette for en hurtig behandling.¹⁴⁴ Regelen om å inngi sluttinnlegg er altså ikke gitt anvendelse for å sørge for en enklere og mer uformell prosess.

Mangelen på sluttinnlegg gjør at det ikke er et obligatorisk prosesskriv med fokus er på oppsummering av sakens hovedpunkter. Partene vil dermed ikke nødvendigvis vite hva de skal forberede seg på til sluttbehandling, da de ikke har fått en fullstendig oversikt over motpartens påstander, påstandsgrunnlag, krav og bevis.

Det kan medføre at det blir brukt tid på å avklare for eksempel påstander og påstandsgrunnlag under sluttbehandlingen. Det vil være uheldig i småkravssaker hvor det i utgangspunktet er satt av lite tid til behandling av tvisten. Dersom man må bruke tid på å klarlegge saken, kan

---

¹⁴⁰ tvl. § 9-10 annet ledd annet pkt.

¹⁴¹ NOU 2001: 32 B s. 754 og NOU 2001: 32 A s. 239.

¹⁴² NOU 2001: 32 A s. 239.

¹⁴³ Justis- og beredskapsdepartementet, *Evaluering av tvisteloven*, 4 juli 2013, s. 47

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/rapporter/evaluering_tvisteloven.pdf?id=2149677 [sist lest 30.11.22].

¹⁴⁴ NOU 2001: 32 B s. 763 og Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 200.

det medføre at mindre tid blir brukt på de tvilsomme problemstillingene i saken. Kvaliteten på sluttbehandlingen kan bli lavere, noe som kan føre til færre materielt riktige avgjørelser.

Som nevnt ble det i forarbeidene uttrykt at man ikke ønsket sluttinnlegg for å gjøre prosessen enkel og hurtig. Det kan argumenteres for at det er enklere for partene, og at saksforberedelsen er raskere, når de ikke trenger å utarbeide et sluttinnlegg. At saken blir mer konsentrert er lite tvilsomt, da formålet med et sluttinnlegg er nettopp å bidra til en konsentrasjon av saken.¹⁴⁵

Det kan synes som om lovgiver har lagt større vekt på at saksforberedelsen skal være «enkel», framfor at den bidrar til å konsentrere saken slik at grunnlaget til videre behandling blir best mulig. Et godt grunnlag til videre behandling vil bidra til at sluttbehandlingen gjennomføres effektivt da sakens problemstillinger er klarlagt på forhånd.

Gjennomgangen viser at en saksforberedelse uten at det inngis sluttinnlegg ikke gir den beste garantien for et materielt riktig resultat. Manglende sluttinnlegg øker risikoen for at parter og retten ikke har fullstendig oversikt over saken til sluttbehandling, samt at misforståelser lettere kan oppstå under sluttbehandling.

---

¹⁴⁵ NOU 2001: 32 A s. 239.

5 Saksforberedelsen i lys av det materielle sannhets prinsipp

Saksforberedelsesfasen skal som nevnt under punkt 4.1 legge til rette for en minnelig løsning mellom partene, og samtidig skape et godt grunnlag for sluttbehandling av saken. For at retten skal fatte en materielt riktig avgjørelse må partene under saksforberedelsen tilspisse og konsentrere saken, slik at partene kan fremlegge sanne og fullstendige domspremisser som treffer sakens problemstilling. Derfor er det viktig at saksbehandlingsreglene legger til rette for at tvisten tilspisses tidlig, særlig for småkravssaker hvor det er begrenset med tid til sluttbehandlingen.

5.1 Hvordan legger saksforberedelsen til rette for materielt riktige avgjørelser?

Som nevnt i punkt 4.4 er kommunikasjonen mellom partene og retten begrenset for småkravssaker, hvor det i utgangspunktet ikke er tiltenkt noen kommunikasjon utover stevning og tilsvaer. Det er et stort spenn av saker som behandles etter småkravprosessen, og for enkelte saker vil stevning og tilsvaer være tilstrekkelig kommunikasjon før sluttbehandling.

Det vil imidlertid ikke være slik i alle småkravssaker, særlig ikke etter at verdigrensen ble doblet i 2020,¹⁴⁶ og det er presumtivt flere kompliserte saker som nå behandles etter småkravprosessen. Den øvrige kommunikasjonen for småkravssaker må skje ved prosesskriv, jf. punkt 4.4.

Skriftlig kommunikasjon på saksforberedelsesstadiet gjør det vanskeligere å oppdage misforståelser tidlig i prosessen, samt mer utfordrende å se hva partene er enige om, og hva som er sakens problemstillinger. Særlig med selvprosederende parter som ikke alltid vil være flink å fremsette sine synspunkter skriftlig. En skriftlig saksforberedelse kan gjøre det vanskeligere å få tilrettelagt for fullstendige og sanne domspremisser.

Siden saksforberedelsen i utgangspunktet er fullt ut skriftlig, gjennomføres forberedelsen uten muntlig planmøte. Det vil være vanskelig å tilspisse tvisten under sluttbehandling, da partene på dette tidspunkt allerede har forberedt sitt opplegg som de har tenkt å presentere under sluttbehandlingen. Uten et muntlig planmøte kan det bli vanskeligere for dommeren å skreddersy prosessen til den konkrete sak. Det kan være utfordrende å vurdere om partene har

---

¹⁴⁶ Prop. 133 L s.

behov for veiledning, om saken trenger fagkyndige meddommere, eller om det er mulighet for enighet ved mekling. Disse momentene kan føre til færre materielt riktige avgjørelser.

Da det heller ikke er noen formell avslutning av saksforberedelsen kan det føre til at partene ikke vet til hvilken tid påstander, påstandsgrunnlag og krav skal være fremsatt. Det kan medføre at de blir sendt inn sent i prosessen, eller blir endret sent i prosessen. Da vil saken kunne endre karakter rett før sluttbehandling, noe som ikke er optimalt, da formålet med saksforberedelsesfasen er å forberede saken til sluttbehandling.

Et godt virkemiddel for å oppnå konsentrasjon under saksforberedelsen er at dommeren setter frister for når prosessmateriale må være fremsatt. Da må partene på et tidligere stadium tenke gjennom hva deres påstander, påstandsgrunnlag og krav er. Preklusjonsregelen i tvl. § 16-6 er gitt anvendelse for småkravssaker, men den er litt «bortgjemt» i tvisteloven.¹⁴⁷ Det kan gjøre det vanskelig for partene å vite hva konsekvensene av en eventuell fristoversittelse er. Da er dommeren nødt til å informere om de frister som eventuelt settes etter tvl. § 11-6 annet ledd, og at konsekvensen for en eventuell oversittelse av fristen er preklusjon.

Det har blitt foreslått å ta inn en henvisning til tvl. § 16-6 i kapittel 10 i 2018 av Justis- og beredskapsdepartementet.¹⁴⁸ Regelen ble ikke en del av endringen som ble foretatt i 2020, og det er derfor ingen henvisning til preklusjonsregelen i tvl. § 16-6 fra kapittel 10. Skal preklusjonsadgangen i tvl. § 16-6 benyttes slik regelverket er i dag krever det at dommeren er aktiv, og benytter adgangen til å sette frister etter tvl. § 11-6 annet ledd for andre prosesshandlinger enn bevis.

Et virkemiddel som kan konsentrere saker er sluttinnlegg, men for småkravssaker inngis ikke. Manglende sluttinnlegg kan bidra til at partene og retten ikke har fullstendig oversikt over saken, og man kan ende opp med å bruke tid under sluttbehandling for å tilspisse saken. Dersom en sak ikke er godt nok forberedt til sluttbehandling, øker sannsynligheten for at domspremissene ikke er fullstendige og sanne.

---

¹⁴⁷ Øyen Ørnulf, «Prosessuell preklusjon i småkravsprosessen», Lov og Rett nr. 1-2 (2010) s. 81.

¹⁴⁸ Justis- og beredskapsdepartementet «Forslag til endringer i tvisteloven- tvistelovsevalueringen», sendt på høring juli 2018

<https://www.regjeringen.no/contentassets/a810bd3445cd4f89a0d8368955f41e2f/horingsnotat----tvistlovevalueringen.pdf> [sist lest 28.11.22]. s. 19.

Helhetsinntrykket for saksforberedelsen er at den kan bli uoversiktlig for både partene og retten. For partene kan det være vanskelig å vite når de ulike prosesshandlingene skal fremsettes, noe som kan gjøre at innholdet i prosesshandlingene ikke er tilstrekkelig gjennomtenkt.

For retten kan saken virke utydelig og kanskje få en feil oppfatning av sakens spørsmål, da ikke alle parter er flinke å få frem nyanser skriftlig ved prosesskriv. Særlig gjelder det i saker med selvprosederende parter. Videre er det vanskelig tidlig i prosessen å tilpasse den videre behandling til de behov hver enkelt tvist har, når det verken er tilrettelagt for planmøte eller sluttinnlegg. Det er ingen virkemidler som bøter på disse ulempene, og sannsynligheten for at disse behov oppdages først under sluttbehandlingen øker.

Det kan stilles spørsmål til om man burde modifisere kravet til at flest mulige avgjørelser skal få et materielt riktig resultat. For at en avgjørelse skal få et materielt riktig resultat er det to elementer som må være oppfylt; sanne domspremisser og at domstolen anvender gjeldene rett korrekt på de sanne domspremissene. Det man eventuelt kan modifisere er målet om sanne domspremisser, særlig da småkravssaker har betydelig mindre tid til rådighet enn hva saker etter allmennprosessen har.

I småkravsprosessen er hensynet til proporsjonalitet særlig viktig, og prosessen for småkrav skal være forenklet sammenlignet med allmennprosessen. Spørsmålet er hva som kan forventes av en forenklet og rimelig prosess. Kan det tenkes at man bør modifisere målsetningen på bakgrunn av at prosessen skal være proporsjonal?

På den annen side er målet om sanne domspremisser, som igjen fører til et materielt riktig resultat en viktig målsetning i prosessretten. Målsetningen om materielt riktige resultater skaper tillit i samfunnet. Dersom det åpnes for at prosessreglene for småkravssaker ikke har samme mål om å legge til rette for sanne domspremisser som etter allmennprosessen, kan det føre til at mange velger å ikke bringe inn sine tvister til domstolen. De som har, tvister som skal behandles etter småkravsprosessen vil kanskje oppleve at deres sak ikke anses som like viktig å få avklart på korrekt vis. Det kan medføre til at viktige spørsmål ikke får en rettslig og korrekt avgjørelse.

Videre er verdigrensen for hvilke krav som skal behandles etter småkravsprosessen høy, og dersom det blir lagt for stor vekt på at prosessen skal være enkel og effektiv, kan det bidra til at de parter som har krav opp mot 250 000 kr ikke føler at deres sak blir grundig nok

behandlet ut ifra sakens verdi.¹⁴⁹ Det er viktig for tilliten i samfunnet at domstolen streber etter å avsi materielt riktige avgjørelser.

5.2 Kan saksforberedelsen forbedres?

Hvis saksforberedelsen skal legge bedre til rette for at avgjørelser som treffes får et materielt riktig resultat, er det en forutsetning med en tidlig konsentrasjon av saken og klarlegging av hva sakens tvilsomme problemstillinger er.

Noen tiltak som kan bidra til en tidlig konsentrasjon er innføring av et muntlig planmøte. Hvis dommeren bruker planmøtet fornuftig kan tvisten tilskjærers, noe som vil bidra til at partene møter med en bedre forberedelse til sluttbehandling. Det kan øke sannsynligheten for at det er fullstendige og sanne domspremisser som fremlegges. Som nevnt må ikke planmøtet avholdes fysisk, men kan gjennomføres ved telefon- eller videooverføring, noe som kan bidra til å holde sakskostnadene nede.

Som nevnt er det et stort spenn av saker som skal behandles etter småkravsprosessen, og et planmøtet vil ikke alltid være nødvendig. Dersom man innfører planmøte, trenger ikke planmøtet å være obligatorisk slik det er i allmennprosessen. Det kan for eksempel åpnes for å avholde muntlig planmøte dersom dommeren finner det nødvendig, eller partene fremsetter et ønske om det.

Et annet tiltak er å innføre sluttinnlegg eller et lignende alternativ hvor formålet er at sakens påstander, påstandsgrunnlag, krav og beviser blir oppsummert. Det er foreslått ett nytt fjerde ledd i tvl. § 10-2 som tar sikte på å innføre en slik oppsummering foretatt av retten.¹⁵⁰ Det følger av proposisjonen at ett nytt fjerde ledd skal lyde;

«Retten skal som regel utarbeide en kort skriftlig sammenfatning av partenes krav, påstander, påstandsgrunnlag og om og på hvilket grunnlag motparten bestrider disse. Sammenfatningen sendes til partene før sluttbehandlingen.»¹⁵¹

---

¹⁴⁹ Prop. 133 L s. 17.

¹⁵⁰ NOU 2020: 11 Den tredje statsmakt – domstolene i endring s. 363.

¹⁵¹ NOU 2020: 11 s. 363.

Det er altså planlagt å innføre et alternativ til sluttinnlegg, som er tilpasset småkravssaker, da det skal være en kortere sammenfatning enn det som foreslås til allmennprosessen.¹⁵² Det fremgår videre at det ikke er alle saker hvor det er hensiktsmessig med en slik sammenfatning.¹⁵³ Det vil derfor være opp til dommeren selv om det skal utarbeides en sammenfatning eller ikke, noe som er fornuftig, da det som nevnt er store forskjeller for hvor komplisert tvister som behandles etter småkravsprosessen er.

Det er som nevnt adgang for preklusjon under saksforberedelsen dersom dommeren selv ønsker å sette frister for når påstander, påstandsgrunnlag, krav og bevis senest kan fremmes.¹⁵⁴ Et tiltak som kan bidra til at alle prosesshandlinger fremmes tidlig i prosessen, er en formell avslutning av saksforberedelsesfasen hvor påstander, påstandsgrunnlag, krav og bevis må fremsettes før saksforberedelsen anses avsluttet.

Da vil det være en lovbestemt frist for fremsettelse av prosesshandlinger, og dersom fristen oversittes kan handlingen prekluderes etter tvl. § 16-6 dersom vilkårene er oppfylt. For å tydeliggjøre at konsekvensen for fristoversittelse kan være preklusjon, kan det i samme bestemmelse henvises til tvl. § 16-6.

Da kan partene ferdigstille saken tidligere, som kan bidra til at partene ikke fremsetter nye prosesshandlinger sent i prosessen. Et slikt tiltak kan legge til rette for flere materielt riktige avgjørelser. Det kan samtidig ivareta hensynet til effektivitet og ressursbesparelse, da man kan unngå forsinkelser på grunn av sent fremsatte prosesshandlinger.

Småkravsprosessen skal fortsatt være et enklere og hurtigere spor enn allmennprosessen. Alle de samme saksbehandlingsreglene kan derfor ikke innføres. Da ville prosessen ha blitt for kostbar. Det betyr imidlertid ikke at det ikke er rom for forbedring. Det kan innføres noen av de nevnte elementene som vil medføre en mer oversiktlig og konsentrert prosess. De kan også innføres uten at kostnadene tilknyttet prosessen vil øke betraktelig, dersom det legges inn noen modifikasjoner.

---

¹⁵² NOU 2020: 11 s. 363.

¹⁵³ NOU 2020: 11 s. 363.

¹⁵⁴ Se punkt 4.5.2

Kildeliste

Norske lover:

- Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister.

Norske lovforarbeider og andre offentlige dokumenter:

- NOU 2001: 32 A Rett på sak. Lov om tvisteløsning (tvisteloven).
- NOU 2001: 32 B Rett på sak. Lov om tvisteløsning (tvisteloven).
- Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).
- Prop. 133 L (2018-2019) Endringer i tvisteloven (verdigrænse).
- NOU 2020: 11 Den tredje statsmakt – domstolene i endring.
- Justis- og beredskapsdepartementet, *Evaluering av tvisteloven*, 4 juli 2013, https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/rapporter/evaluering_tvisteloven.pdf?id=2149677 [sist lest 30.11.22].
- Justis- og beredskapsdepartementet «Forslag til endringer i tvisteloven-tvistelovsevalueringen» Snr. 18/3837, sendt på høring juli 2018 <https://www.regjeringen.no/contentassets/a810bd3445cd4f89a0d8368955f41e2f/horingsnotat---tvistelovevalueringen.pdf> [sist lest 28.11.22].

Rettsavgjørelser:

- Rt. 2012 s. 1985
- Rt. 2012 s. 667
- Rt. 2010 s. 1221
- Rt. 2014 s. 585
- HR-2021-966-A
- LB-2010-43786 (RG-2010-456)
- LG-2013-24065

Litteratur:

- Skoghøy, Jens Edvin A., *Tvisteløsning*, 4. utgave universitetsforlaget 2022.
- Strandberg, Magne, *Beviskrav i sivile saker*, fagbokforlaget 2012.
- Jensen, Christina, *Småkravsprosessen: Funksjoner og virkemidler*, Gyldendal 2021.

- Hjort, Maria Astrup, *Tilgang til bevis i sivile saker: Særlig om digitale bevis*, universitetsforlaget 2016.
- Schei, Tore, Arnfinn Bårdsen, Dag Bugge, Nordén, Christian Reusch mfl. *Tvistelovens kommentarutgave*, 2. utgave Bind I, universitetsforlaget 2013.
- Pedersen, Jussi Erik og Skoghøy, Jens Edvin A, *Grunnleggende sivilprosess*, universitetsforlaget 2020.
- Skoghøy, Jens Edvin A, *Rett og rettsanvendelse*, universitetsforlaget 2018.

Artikler:

- Strandberg, Magne «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordeling mellom dommer og parter», *Jussens venner* vol 46, 2011 s. 165-181.
- Øyen Ørnulf, «Prosessuell preklusjon i småkravsprosessen», *Lov og Rett* nr. 1-2 (2010) s. 76- 81.
- Dag Bugge Nordén og Arnfinn Bårdsen «på talefot med tvisteloven», *Jussens Venner* Vol 43 Utg. 1, 2008 s. 1-90.

Nettsider:

- Statistisk sentralbyrå, *Kredittindikator*, 23. september 2022, <https://www.ssb.no/bank-og-finansmarked/finansielle-indikatorer/statistikk/kredittindikator> [sitert 18.10.22]
- Regjeringskansliet, Sosialdepartementet, 23. september 2021, <https://www.regeringen.se/artiklar/2021/09/prisbasbelopp-for-2022-faststallt/> [sitert 05. 12. 22]

